

**Verzamelde werken. Deel 2. Verzamelde
gedichten. Deel 2. De wilde kim. Een winter aan
zee. Onderweg. Tegen de wereld. In
ballingschap**

A. Roland Holst

bron

A. Roland Holst, *Verzamelde werken. Deel 2. Verzamelde gedichten. Deel 2. De wilde kim. Een winter aan zee. Onderweg. Tegen de wereld. In ballingschap.* C.A.J. van Dishoeck, Bussum / A.A.M. Stols, Den Haag 1948

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/rola001verz02_01/colofon.php

Let op: werken die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn.

I

De wilde kim

De tussenkomst

Bij mijn tafel, toen de kamer donker werd, kwamen
uit de voortijden twee gedaanten staan, en zij
wezen op een kristal, roepende mij bij namen
van wind en licht: de dood rees als een maan in mij.

Maar ruischend kwam een derde
en wees naar de rand wolken,
die in het gouden westerraam lagen gedooft:
ik zag, en weedom om de puinen van de volken
zank in mijn hart toen hij zijn hand legde op mijn hoofd.

Goden en zangers

Peinzend en brandend zijn de eenzamen
over de duistrende wereld verschenen;
langs de banen, die zij namen
waait het nog, en verder henen
stormt en daalt hun avondrood.
De enkelen, die hen herkenden,
hooren de wouden nog ruischen, en dwalen
westwaarts, bannend eigen ellenden
in dier grooteren verhalen
van weedom en trots en dood.

De drie broeders

I De Verlatene

De wind en het grauwe weer gaan over mijn hart,
en ergens over een dak waar ik heb bemind;
de winter wordt koud, en de struiken zijn al zwart -
over een plek waar mijn graf zal zijn gaat de wind.

Ik zou vuur maken als zij hier weer bij mij kwam
als eens in dat oud verhaal van haar en van mij;
maar nu sta ik, stil en denkende, bij het raam -
de winter wordt koud; de jaren gingen voorbij.

II De Zwerver

Wat is gebleven
van dit oud leven
dat leeg en vlagend is,
dan soms, in een mist
tusschen zee en land
over een strand
gaande verlaten,
luid alleen praten
uit een gevoel
wild, zonder doel:
grootspraak verheven
over een leven
dat ik nooit kende
tot een beminde
die ik nergens vond,
en soms, op den grond
hurkend, gevallen,
tot haar en allen
die ik niet vinden kan
een mompelen, en dan
- later - beluister ik
der menschen geluk
aan de ramen van hun woningen -...
maar gedroomde koningen
roepen mij her en der
door de wereld verder.

III De Eenzelvige

Laat in een middag van het najaar en gebogen
zit hij; dan schrikt hij op en blijft hij staren in
een hel kristal tusschen de ramen en zijn oogen,
tot hij zichzelf benaderd voelt en aangezien,

en een geheime tijding - nergens ondervangen
in 't alom eeuwenoud beleg van wind en weer -
doorkomt tot in dat huis van heimwee en verlangen:
een geest, die prevelende met hem samenzweert

tegen de woorden van de wereld, en het duister
maakt in de kamer, en dan, suizende, een hand
uitsteekt, en hem aanraakt,
en spreekt, dat hij weer luistere
naar de taal, die hij zelf sprak, eens, in een ander land.

Najaar

De nacht vaart door de roepende kruinen heen
zwaar en onheuchelijk; ik loop beneden.
Sinds gisteren is het een leven geleden
dat de zomer verdween.

Ik denk aan al wat heerschte en ziende blind
wervelend her, der, werd uiteengedwereld:
de woestheid en de moeheid dezer wereld,
aan eeuwen, aan den wind,

steden en tronen die niet meer bestaan,
aan koningen, die uit een westwaarts vluchten
omzagen naar een brandgloed in de luchten,
puinen, de wilde maan,

die boven 't onheil uitwaait en verdwijnt,
aan het teloorgaan, vreemd, gelijk de wolken
en spoorloos, van de droombevlogene volken,
aan der werelden eind -

dat eind ook, dat zich nu voorzeggen laat:
een bleek, elkander overweer aanklagen
van deze menigten in hun versagen
onder de in aantocht blinkende voorvragen
van einde's dageraad...

en aan een oud verhaal, dat ik nog weet
van haar en mij... aan liefde en dood en dromen...
ons allen op het noodlot meegenomen
van de sombere planeet.

Van een kind I

Zoolang ik maar met hem speelde
bleef mijn heimwee wel vervuld
in zijn wiegekleine weelde,
want hij lachte mij vrij van schuld
vlakbij uit het eeuwige leven
gelijk ook het water lacht:
eerder dan de wereld, even
klinkklaar en vanzelve en zacht,
enkel gelijk water zijnde.

O, het lachen van het kind
voor de wereld en na haar einde -
van een kleine blinkende wind
vertelt het, die eens uitgezonden
zal worden over trots en pijn,
totdat Babylon en Londen
vergeven en vergeten zijn.

II

Het lachen van een kind dat nog niet praten kan,
en van een mensch, die niet meer spreken kan, de snik:
van al de tusschen 't een en 't ander oogenblik
dreunende menigten en van de bontgekleurde
beelden, die men aanbad en schond, wat komt er, dan
een wiegekind, dat lacht alsof er niets gebeurde...

In deze wereld is dit alles tegelijk
en nooit vervuld; maar ergens in mijzelfen wordt
eens Londen, gelijk Babylon, uiteengestort;
dan kom ik, strompelend over de puinen, later,
naar waar ik een kind zie in een klein eeuwig rijk
van ademend gras en van een boom en levend water.

Het gestorven kind

De moeder zingt:

Ik sliep vannacht mijzelve vrij
uit wolk van dit verdriet -
tot ik, voorbij den tijd ontwaakt,
keek in een leeg gebied,
en hoorde tusschen maan en sneeuw
zijn stem, maar zag hem niet.

Hij zong; ik voelde dat hij stond
voor mij, en zag mij aan -
het werd mij daar zoo licht, ik kon
zijn zingen niet verstaan;
ik wist alleen nog dat mijn kind
zong tusschen sneeuw en maan.

Hij zong zoo ijl, hij zong zoo blij,
dat ik niet treuren mag
om hem, die zingen kan en nooit
de donkre dagen zag -
O, als wat ik hem gaf maar niet
versmaad begraven lag...

Wat ik hem gaf... neen, neen, wat hij
mij zond - o wonderlijk -
een licht blad van een roos, die bloeit
nog buiten mijn bereik:
een teeken van zijn liefde, die
mij wacht in een ver rijk.

Uit een oud dorp

Een vreemdelinge - niemand kende haar -
is op haar doortocht in dit dorp gestorven;
voor kort kwam zij alleen naar hier gezworven,
op weg waarheen - geen wist het, noch vanwaar.

De winter Hep ten einde; zacht al riep
- donker en zacht - het voorjaar door de tijden
van het vallen der avonden; men zeide
van haar, dat haar leven ten einde liep.

Doch zij had lang al kunnen gaan, zij was
enkel nog hier daar zij een ander wachtte;
zij wist zich hem te redden nu bij machte,
nu haar verlangen tot den dood genas.

Maar hij kwam niet; zij ging niet langer uit,
zij was te moe geworden om te loopen;
maar altijd liet zij haar klein venster open;
daar riep een vogel hem met blij geluid.

Maar hij kwam niet. Toen kwam haar einde: groot
scheen de maan in waar zij lag te zieltogen.
Er was niets meer buiten haar open oogen
dan het raam, open op dien lichten dood.

Zij zag ernaar, zij prevelde de naam
van den verlorene; met lange halen
en juublend uitslaan zongen nachtegalen
den dood naar binnen door het open raam.

Toen kwam, grootsch, geheimzinnig en van ver,
de wind aan door den nacht; het lied verstomde -
In den morgen, toen de menschen haar vonden,
regende het. Zij was al eeuwen her.

Het onweer

Geheimer oordeel dreigend onweer duistert
uiterste kustgebieden, en de wegen
zijn stil geworden rond het afgelegen
hart, waar een eenzame nog schuilt en luistert.

Lang, zonder woord, stond hij aan 't raam, en zonder
antwoord; toen nam zijn strakke wacht een ende,
want de Verborgene sprak aarzelende
somber en peinzend in een verren donder...

En hij, die uitzag, huivert, en naar binnen
keert hij zich waar zijn stille doode neerligt,
en wacht er de uitspraak en het openend weerlicht,
en smacht dat de voltrekking moog beginnen

over zijn schuld: hij, die aan zijner droomen
duistre vervoering haar aanhankelijk leven
ontredderd in vereenzaming gedreven
prijsgaf, hij roept, dat de vergelding kome...

En hoor, als uit een voortijd wordt de bange
ontrek bevlogen, en een groot vervolgen
kondigt zijn aantocht aan, en de wind verbolgen
vlaagt om de muren om, en een wild verlangen

grijpt dezen mensch, onder te gaan, te breken
door wat haar brak, reddeloos om te komen
onder dit noodweer van der eigen droomen
terugvlaag op hemzelve, en een smeeken

breekt door hem uit, een somber alvergetend
aanroepen van den dood, en naar het westen
strekt hij zijn handen nu van daar ten leste
de ziel de duistre voortijden ontketent

over het hart, over het hart, en buiten
roepen de zwarte boomen hun ellende
noodlottig op den wind dier naderende
weerwraak, en regen vlaagt tegen de ruiten...

Toen heeft een oogenbliklijk allersijden
ontladen licht hem ten gericht ontboden:
dat raam, en hij daarachter, en de doode
stonden ontdekt tot in het eind der tijden.

Mensch en paradijs

Dien avond werd door zwervers aan de grens
van dood en leven een vervoerde kreet
gehoord om ondergang: daar riep een mensch
groot en onstuimig, die zichzelf aanklaagde
om wat zijn ontucht aan de ziel misdeed.
Hij werd verhoord nog in dienzelfden nacht,
en was verdwenen toen de morgen daagde.

Wel meent men, dat men hem nog dwalen zag
door de voorsteden, straat na leege straat:
hij, die zoo groot was en meeslepend, duister
zag men hem gaan, en in zichzelfden momplend
als een rampzalig koning na den smaad
van zijne nederlaag, die nu ontlusterd
verdwijnt, eenzelvig, zonder omzien, stromplend
over het puin van den verwoesten staat.

Maar het hart droomt wat ver van hier geschiedt:
werd hij niet uit verwerping opgericht
- ergens - gelijk een kind uit zijn verdriet?

En wat men ziet, dat spookbeeld, dat wellicht
lang nog zal wanklen door ons grauw bestaan...?
wat deert den droomer wat men praat en ziet -
hij staart en zingt van een, die ging in regen
en wind de grenzen over en de wegen
voorbij, en is voorgoed toen hiervandaan
- glimlachend en verdroomd
en in eenzelvig preevlen -
tot de ruischende schaduwen ingegaan,
en liep vergetend langs een water dat daar stroomt,
toldat het licht werd, en toen bleef hij staan -
en hoe hij dan, in lompen en vermoeid,
door nooitgeweender tranen gouden neevlen

de zon zag schijnen in dien eersten tuin
 - die vóór de wereld was en die nog altijd bloeit -
 en wist, dat hij daar weer mocht binnenkomen.

Zou hij daar zijn...

Een leeg smal strand, waar de eeuwige zee der droomen
 mee speelt, en anders niet - zoo is ons weten.

Neen, neen, één weten bleef in ons bezit,
 en nimmer kan het door den vloed dier golven
 van droom en van vergeten
 worden bedolven;
 en het is dit:

Het lot van wien, toen de ongeroepen nood
 kwam en hèm riep, verhoorde wroeging duchtte,
 en bleek en omziend vluchtte
 binnen zijn muren en met bevende armen
 de zwarte blinden en de ramen sloot.
 Hij zat gedoken, en hij hoorde 't stormen,
 en de groote roep uit de wolken klonk,
 en als het vuur des hemels door de reten
 lichtte, schrok hij ineen, en lager zonk
 zijn wit gelaat.
 Toen trok het oordeel over, en vergeten
 - door liefde's toorn versmaad -
 bleef hij alleen te midden van de pronk
 die hij met zijn begeerten had verworven.

Laar in den avond kwam hij buiten; hoog
 ging door de boomen nog een duistere wijs,
 gelijk de nacht na de verbanning nog
 die stem, die naklonk door het uitgestorven
 en toen voorgoed versomberd Paradijs.

Naroep

Vanonder wolken, gij, die ontstegen zijt,
roep ik u na -
vanuit den wervelenden storm der blaren
waarin wij samen waren,
waar ik nog sta
geschroeid van droomen en van licht berooid,
roep ik u en bezweer ik u: als ooit
door liefde's laatste doodlijke gena
vertwijfeling verrukking achterhaalde
in dat verdwenen zweven uit al zicht,
straal dan het woord neer op dit aangezicht,
hoe dat gij zijt ontvlogen en waarheen
dien gouden laatsten dag
dat ik u zag
gelijk een leeuwerik, die niet meer daalde -
o, ziel, die steeg en roekeloos verdween
juublend elysisch uit het eenzaam licht.

De zieke

Vaak tuurt hij door de bres, die overnacht
de vijand in zijn muur sloeg; het beleg
lijkt hem dan vreemd en ijdel en hij lacht
peinzend, en als zijn volk hem weer komt dwingen
tot stug verweer, kijkt hij nog ééns, en ziet
dien uchtend buiten en dien open weg
en nergens muren meer in het verschiet,
en hoort met heimwee hoe de vijanden zingen.

De vervoerde

Een fragment

Hij ging, fel wakende, maar boven hem
kwamen zijn droomen met een groot geruisch
van vleugelen, een overschaduwing
der kracht, een stormwolk, waar de donkre vreugde
die 't leven drijft naar de'oorstprong der gedaanten
uit zong als val van breede waatren door
een schemering voorwereldsch.

En hij ging,
klievend het donkre leven als een schip
eenzaam: de nacht houdt in de groote zeilen
een zwaar en somber feest; een bleeke schrik
van schuimen uit de luide duisternis
der waatren opgewaaid, vliegt de verschansing
over als spoken, maar het dek is leeg;
alleen de wind staat op de hooge plecht,
en houdt het roer, en zingt zijn vreemde zang
van wilde eentonigheid -

Gelijk een schip
ging hij, een schip dat is een paard der waatren,
een paard met hooge vleuglen, een verschijning
gesteigerd uit de waatren, neergezweefd
uit stormen, een onstuimige geboorte
uit nacht en zee, die draaft en zweeft, en golven
breekt, en zijn vleuglen door de wolken zwaait -
gelijk een paard, dat dravend door den nacht
donkrende waatren vleuglend overzweeft,
zoo ging hij de bewogen duisternissen
des levens over, snel, onstuimig, maar
bereden, en beteugeld, en beheerscht.
Want waar de manen woeien van zijn trots
dwong greep van een onwrikbre macht zijn nek
tot weerbarstige kromming, en zijn flanken
voelden de knelling van een wil, en waren
siddrend.

En 't eigen leven, als een wolk
van schuim teruggeworpen en verlaten,
was wijd over de waatren van den nacht
uiteengewaaid, verloren, en vergeten -

O, vreemde kracht! Meedoogenlooze ruiter,
die met één sprong verschijnt, en het verband
van aardsche zachtheden ontstelt en scheurt,
en grijpt een ziel, die de eigen vleugelslag
niet wist, bespringt haar steigerung, en jaagt
snel op den spoorslag van uw sombre vreugden
haar voort over de golvende geheimen
der waatren van den nacht -

Waarheen? waarheen?
wat is het einde? waarvan zingt uw zang
van wilde eentonigheid? wat ziet uw blik,
die boven donkre stormingen der manen
brandt als een starre vuurwil? Is het einde
ijshelder? een opglinsterende ontzetting
van steile kimmen, waar de laatste zwermen
der sterren achter deinzen, zwaaiend over
naar leege oneindigheden?

Kracht der oorsprong,
hoe zal de mensch, wiens lichaam bij uw roep
leegwoei, en duizlend met het aangezicht
ter aarde sloeg, ontwaken, als de ziel
weer langs het steil eind van uw storm gelijk
neerblazingen van vuur naar aardsch bestaan
terugstort, en het bloed doorvaart tot aan
het sluimrend hart, en de gesloten oogen
weer opengloeit?

Hoe zal uit waaiend stof
rijzend, hij in het daglicht staan, hoe zal
uw wil, in hem gevaren, zich door hem

voltrekken? zal hij zijn gelijk een toorts
in uwen greep, wijzend den duizenden
de richting van uw stroom, de strenge bedding
der groote daden door den tijd?

O, Gij,
die wij niet weten, die ons drijft, en die
wel slaat en breekt, maar in de onuitgesproken
geheime naam dier fonklende verbonden
boven dit zingen...

Hooge deernis

Deernis vervult in den nacht hen, die ontstegen zijn
naar de toppen der aarde en peinzend neerzien
over dit schaduwrijk; wrevel noch weezin
kunnen zij langer meer voelen voor de bedrukten
in de ravijnen waar de holle wegen zijn
van de neerslachtigen, allen die klagend ontvielen
aan de vervoeringen die ook hen eenmaal verrukten.
Deernis over het wee van de gefaalde zielen
in hen, wien nu zelven de heemlen verschenen zijn -
Deernis en het vaarwel van hun machtloos erbarmen
naar de verloornen van dezer aarde geheimenis,
die daar bedwelmen in elkanders armen
- aanvankelijk weenend nog - een laatste heugenis
van de lichtende vleugelen, die verdwenen zijn.

Ex tenebris mundi

De wolken gaan en de dorre blaren
waarheen de wind het wil;
en wij ook staan nu aan alle verten
blootgesteld, en onze harten
- uitgewoond door te lang ervaren,
en een snel einde al op til -

o, als arme vergeten dorpen
werden zij, bij de grens, en soms
komt, onderweg naar een somber nergens,
vluchtend een koning er zich verbergen,
die zijn kroon al heeft weggeworpen...
de wind kwam over hem en ons.

De hoge droomen en de volken
nemen nu westelijk hun baan
door de late zielstochten bewogen.
Werelden gingen; langs mijn oogen
zie ik de blaren gaan, en de wolken,
en voel de wind gaan.

De nederlaag

Neervlagend kwam een herfstdag
 om zijn eenzaam einde,
 toen, bovenaan een plek waar het oud duin omheen
 ervan te weten leek en de zee vlakbij dreunde,
 hij, die ikzelf had kunnen zijn, aan mij verscheen.

In het afdalen stond hij stil; ik zag het stralen
 in zijn wijde oogen van een licht dat ik verloor.
 Toen zag hij mij en bleef mij in het verder dalen
 aanzien, en tot vlak voor mij liep hij zwijgend door,
 en stond weer. Boven woei een voortijd door het leege
 nalicht; maar het werd donker, stil, onzegbaar laat,
 beneden tusschen hem en mij; nog nat van regen
 glinsterde zijn ruig haar, en aan mijn koud gelaat
 voelde ik zijn adem, want hij bracht zijn hoofd naar voren
 alsof hij niet gelooven kon dat ik het was,
 en keek, en ik kon zien dat hij mijn hart kon hooren;
 en toen hij, ziende dat ik wist dat hij het was,
 spreken ging, greep ik zijn handen en wilde smeeken;
 maar in een steile plotselinge vlaag van kou
 stokte mijn stem; ik liet hem los en hij ging spreken:

‘O, gij die van neerslachtigheid en van berouw
 den helderen geboren vijand aan mijn zijde
 waart, en had kunnen blijven, gaande tot het eind
 met ons ontembaar heimwee als een vrijgeleide
 door die verduisterden, en die mij hier verschijnt
 onthelderd, - wat hebt gij gedaan? Liet gij u tegen
 mij maken? en door hén? werd dan ons hel heimwee,
 die hóóge koorts, genezen, toen gij neergezegen
 onder hun wulpsche deernis laag? Luister: de zee...
 Moet gij dan van dien grooten dood en uw oorsprongen
 in de voortijden dier hartstochtelijke kou
 vervreemden? gaat gij die vergeten, om bedwongen,

getemd tot hun neerslachtigheid en hun berouw,
vernederd tot hun lust, achter een van hun ramen
traag af te sterven, van uzelf ver, ver van mij?’

Hij zweeg. De lange vlagen van den avond namen
boven ons toe. ‘Maar waarom liet gij mij dan vrij?’
riep ik uit, toen ik zag, dat hij zich van mij wendde.
En hij: ‘Gij zijt van mij naar slavernij gevlucht;
en nooit, tenzij de wanhoop zelf met zijn ellenden
mijn baan breekt naar uw roepend hart, kom ik terug.’

Donker viel de wind binnen;
meeuwen schreeuwden; droomen
waren weer droomen, leege droomen; ik beklom
langzaam hetzelfde duin vanwaar ik was gekomen,
en zag ten top nog eenmaal naar den einder om:
Neerwaarts, onthemeld en voortvluchtig, en het westen
op vlagende aftocht nog brandschattend en in puin
legend van wolken, ging die dag ten laten leste
onder; en ik, gekeerd, en over duin na duin
zelve voortvluchtig uit het oord der nederlagen,
vlood het onstuimig vallen van dien avond in:
einde's vooravond, vallende met lange vlagen
over dien omtrek van het leven en de kim
van deze wereld, en een alom in elkander
te loor gaan van eeuwen en afstanden, een grootsch
dreigend veranderen van deze laatste landen,
en, plotseling en in de teekenen des doods,
een door de voorwereld hernomen en verbolgen
overhand, en op oude toppen van dit rijk
suizend uit wolken het neerstrijkende vervolgen
van de vergeten engelen der wrake; schrik
greep mij; op doorvlucht dalend zag ik in ravijnen
staan de hoogmoedigen van den grooten droom, te hoop

gejaagd, getroffen in hun vlerken; mijn verdwijnen
zagen zij zwijgend na. En mij, het woest verloop
des ondergangs invluchtende, snel, sneller, gingen
schaduwen volgen en gelaten, en mijn naam
hoorde ik, en uit het oosten riep het smeekend zingen
dat van den vluchtberg van de zielsbevreesden kwam,
van Golgotha, en riep weeklagend. De verlaatnen
haalden mij in, zagen mij aan - 'de keuze! nu!'
fluisterden zij, 'de keuze' en ik zag hun gelaten:
mijzelf, mijzelf; en zij verdwenen, veeg en schuw,
uiteen; en dalend naar waar ze aan mijn oog ontkwamen
hervond ik de eerste boomen der bekende streek,
het pad; de weg; 't gehucht; het leege huis; de kamer
en de deur, die dichtwoei; stilte; de vale blik
der ramen, en recht tegenover hen de hooge
spiegel, met nog laat licht; in het ontzettend glas
een hoofd; en mijn koud hoofd ervoor, en toegebogen,
alsof het niet gelooven kon, dat ik dat was.

Einde

Enzaam en wild, koud en hartstochtelijk -
 is dit de zee nog? In welk laatste teeken
 van de voortijden, het onstuimig rijk
 van blinkend, ledig en oneindig licht
 kwamen de waatren? Enzaam zijn de kusten:
 de droomen van de volkren zijn verstreken;
 gelijk een bekken, klinkend ten gericht,
 luiden de wateren, gekomen zijnde
 tegen de wereld; uit het steile westen,
 vanaf de weringen der dooden, wordt
 het voorspel van de harpen van het einde
 hartstochtelijk en eenzaam, wild en koud,
 ingezet. De groote stervenden komen
 als zich dit ruischen op hun inkeer stort,
 roepende naar de steden, en zij worden
 tegen het wilde westen waargenomen
 op den omgang van muren: groot en oud
 en wijzende naar de geheimenis
 des ondergangs. De voerders onzer woorden
 hadden een naam, doch dezen hebben géén naam,
 zijnde bazuinen, over al wat is
 doende de schaduwen van wat geweest is,
 gelijk de nacht der nachten, vóór de komst
 van de gelaten uit het woord des geestes,
 die zullen starend juublen boven ons:
 koud en hartstochtelijk en wild en eenzaam.

Bij het kristal

Dit houdt den ijstijd van het lot in zich gesloten.
Hier waren voorbeschikt en hierin bleven na,
doodstil en vlamloos, Troje's torens in dien grooten
brand, en de roekeloze lach van Hélena.

Toen dit kristal weer. Dan, in een onstuimig Noorden,
heimwee's terugvlaag: Deirdre; de gewraakte val
van Usnach's zonen; Concobar; vluchtende horden;
en weer een stad, die brandt. En toen weer: dit kristal,

nu vóór mij. 't Licht sterft in de ramen op het westen.
De droomen over deze late wereld gaan
ruischende naar hun ontoegankelijke nesten
terug. Het stil kristal blijft in den donker staan.

II

Een winter aan zee

1

Eens liep zij hoog te spreken
langs de Noordzee; een dag
kermde er om aan te breken -
zij overstemde hem,
sprekend nog met de nacht.
Sinds haar de stad doorzwijmelt
klimt op de kou om mijn stem
een meeuw, en kermt en tuimelt.

2

Wierp zij de kroon verloren
voor telbaar goud en lust?
Den honger van mijn ooren
voorbij, jammert heimwee
op doorvlucht van de kust
waar oud verwilderd zonlicht
aan een getergde zee
enkel nog haat verkondigt.

3

In de kamer vraagstemelt
al wat zij hier vergat
en het hart houdt verzameld,
doch vindt maar nauw gehoor
of antwoord meer sindsdat
liefde hier tot dof leed wordt
en spraakloos heimwee door
ongeloof overreed wordt.

4

Wolken in 't raam der kamer...
voormalig zieldomein,
door een allengs eenzamer
laat en al overzeesch
uur nog verlicht... o, pijn,
waar hier het hart aan blootstaat
dat ziende en erger vrees
om wat ook daar nu doodgaat.

5

Wat onraad gaat daarbuiten
te keer rondom het huis?
Haar wacht sloeg aan het muiten:
de dag, toen zij verdween,
maakte eedlen tot gespuis,
dat - nu de nacht gaat vallen -
ontaardt in handgemeen
van allen tegen allen.

6

Omrouwfloerst als de sagen
rond het graf van een ras,
naadren het hart de dagen
die zij van nacht tot nacht
in dit land bij mij was.
Geen onderwolksche klokken
luiden meer nu de wacht
door dooden wordt betrokken.

II

Van welke brand doorrakelt
peinzen de sintels? Hol
en in wartaal orakelt
ergens in de schoorsteen
een heks, een tooverkol,
van Troje, en wraak, en veete -
De wind en ik alleen
weten nog hoe zij heette.

Haat maakt haar dor, afschuw
eenzaam, en wat dan hater
rest in die stad van nu
een, door wier lach en louter
aanschrijden eens de maten
overliepen en brand
uitsloeg? De wereld, ouder
wordend, drong haar aan kant.

Doorheen oude sneeuw
van slaap, in ommezien van
eeuwen, was ik weer bij
die eerste dreven: knapen
speelden er blij begin van
strijd om een kind. Weldra
juichten ze elkaar te wapen:
Helena... Helena...

Dof werd het vleesch, het goud
telbaar, lust veil. Wat kwam er
over het bloed, en houdt
de ziel weg, en verbittert
het woord? Der steden jammer
mergelt het land uit, en
leeg winterlicht doorschittert
de blik der eenzamen.

Eens zag schoonheid haar kans
schoon: jubel en verschrikking
ontvlamden trans na trans
der stad. - Dood niet, doch leven
doofde 't, behoedzaam schikking
treffend met heil. - Met haar
voortaan zich af te geven
beteekent doodsgevaar.

Mij - nu het steil ijsrijk,
door bui op bui ontdooid, is
gesloopt, en, horden gelijk,
de Noordzee de Hondsbossche
weer aandurft - heugt, na Troje's
baaierd, zwart puin, en ik
hervind, in mij, haar rosse
haarwring en duistre blik.

Wie zal den zin doorgronden
van leegte en eeuwen? Waar
torens ooorloogd stonden
te branden, werd ook zij
een volte slechts gewaar
der tijden. Doodsche beemden -
meer bleef niet - maar die mij
van tijd en al vervreemden.

Wat riep uit welke gouden
kelen weleer? Welk heil
daagde, maar bleef onthouden
- door welke schuld? - aan 't eerst
plan der planeet? Somwijl
gaan, maar uit stiller kelen,
wind en licht om het zeerst
er tergend op zinspelen.

In der ramen schijnopen
hinderlaag ligt het koud
kristal het trotsch wanhopen
van de avondbaaierd tot
peillooze kern van oud
en leeg licht te herleiden,
gelijk geheim noodlot
werelden tot voortijden.

III

1

Uit welk oud vergeetboek
vlagen thans de heilswaarden
boven ons tot een vloek?
Wat woei die bladen open
opdat wij dit aanhoorden?
Bar is de nacht, en leeg
't smal strand, waarlangs wanhopen
een holle zee raadpleegt.

2

Raken hier zeil en landing
vergeten? Legt ál meer
dit stug land de open branding
zijn spraak op en heimwee
het zwijgen? - O, oud zeer,
ál zeldener te verhelpen -
o, zucht van overzee
in de lichte zeeschelpen -

3

Vergaan zijn de droomschepen
der wereld. Ver zonvuur
en leege zee verdwepen
aan kimwolken een grootsch
weleer nog, maar naar hier
daalt vaal en allerwegen
uit den omtrek des doods
van ander vuur de aschregen.

4

Leeg als een voortijd rijst
de toekomst: laat gewolkte,
binnen het raam omlijst.
Vooreerst breekt er geen morgen
meer over gindsche ontvolkte
hoogvlakten aan. In kloof
nog en ravijn verborgen
verkommert oud geloof.

5

Der volkren sombre maren
luiden tot in dit land
- 't hare eens - en evenaren
wat het inwendig oor
opvangt, tot een verband
mij beangst. - Vond wie doorgrondde
wat hart en volk te loor
doet gaan, eenzelfde zonde?

6

Ingekeerden voorzagen
de onheilen: toen geen volk
meer van God bleef gewagen,
dwong oorlog, geest na geest,
de zienden onderwolks
af in der steden kolken,
waar enkel heimwee leest
wat noodlot zal vertolken.

7

Afnemend omoorlogen
de stralenden nog maar
de ster, en zienderoogen
valt ander donker dan
van de avond. Het vanwaar
weet geen, doch soms bemerken
in een windstoot ervan
eenzame' al vale vlerken.

8

Der kimwolken bergketen
ten voet, ligt het oud rijk
ongesneeuwd. Vergeten
raakte 't breed wegenkruis -
Doch velen, nu de omtrek
tot witte stilte ontvolkte,
verdiepen, binnenshuis,
zich in dat randgewolkte.

IV

Wat wil de onzalige maan?
Reeds werden er heillooze
droomschepen - af en aan
kruisend, de kust belagend -
gemeld. Van de onzen kozen
geen nu meer zee; elk wacht
bang hoe de dag zal dagen...
Wat wil de maan vannacht?

Bijgelicht door de blijde
haat der maan, zeilden ze aan,
zingende: van vlakbij te
zien hoe dat lied ons zou
vernielen, te volstaan
daarmee... zulke vijanden
(vreemde volmachten trouw)
zien er van af te landen.

V

Droomt zij van mij? Welhaast
niet meer onzichtbaar beven
haar mond en oogen naast
dat hoofd, dat mij vanuit de
spiegel aanziet. Verbleven
wij daar nog samen? Zacht
waait er nog aan die ruiten
langeleiden sneeuwjacht.

Ontvreemdde aan oude tijden
sneeuw dit leeg uur? Hiernaast,
door de spiegel gescheiden,
is nog die kamer, waar
zij leefde en nu al haast
weer wordt verwacht. De eenzame
- werd ik zijn leeg beeld maar? -
staat er weer bij de ramen.

Waar bleef de tijd? hoe lang al
sneeuwt het? De stilte van
een spiegelbeeld bevangt al
deze kamer, en geen
teken van leven kan
meer door. Maar als zij ergens
alleen - even alleen
als ik - nu lag te sterven?

Vroeg zondert sterven, binnen
vervreemdend sneeuwen, vaak
de ingekeerden der minne
thans af. Sinds Troje's pleit
wordt er een doodscher wraak
op de wereld genomen:
zwart in den kouden tijd
staan de torens der droomen.

Toen, na het sneeuwen, ergens
ook aan haar wand van ver
die zon doorkwam, die nergens
de wereld meer bescheen,
kon zij - als lag zij er
met haar gouden ellende
in een toren alleen -
haar blik niet meer afwenden.

Waar boven witte omstreken
hartstocht het eindelijk
- blind heimwee maar gebleken -
opgeeft, laat een klein raam
zon door uit oud geluk;
geheimzinnig vernielen
de stralen een lichaam
dat zij weleer bezielden.

Waar al wel halverwege
den dood er nog in zee
een eiland is gelegen,
tuurden naar deze kant
daareven nog de twee
zaligen die wij waren.
De zon neemt aan haar wand
af, nu zij weer wegstaren.

VI

1

Leeuw van oud licht, zieltoegt
ergens in het woest duin de
dag nog: het bitter oog
breekt, en de manen raken
vol zand. Aan den zee-einder
brandt nog een wolkgebied,
waar de Eeuwige door vuurdraken
zijn aftocht dekken liet.

2

Uitgeput zakte een spitter
neer bij zijn spade - o, ziel,
herinnerd licht en bitter
goud, dat het hart uitbijt -
sinds ge aan het zwerk ontviel
graaft de mensch naar genade.
Karig werd de eeuwigheid
met dagloon, zwaar de spade.

3

Van de eerst verre zandplaat
joeg mijn komst de zeevogels
krijtend de kou in: onraad,
vrees, twist: niets dan ijl zwermen...
Maar welke zielszwerm vloog er
van het hart op, en bleef
erboven in gouden kernen
vragen wat er nog leeft?

4

Sinds ik, den droom verhoor
afnemend, een ertsader
van het geheim, aanboor,
waardoor (en 't is haar wezen)
ik wereld's kern benader,
is 't dat tot elken prijs,
ik ook van 't hart nu dezen
neerwaartschen inkeer eisch.

5

Zij voorspelden mijn lied
ijl einde in leegte en koude -
Maar zij begrepen niet
wat heimwee kan: tot wonden
verhevig het verouden
oog en oor, en brandschat
de taal, om te doorgronden
wat de wereld vergat.

6

De stilte binnen spant
samen met den wind buiten.
In de wereld beland
- waaraan wij ook ontkwamen
en wat we ook buitensluiten
of verzwijgen - aldoor
weer onderwerpen ramen
ons aan een oud verhoor.

7

Kamer, helder geheim:
in spiegel nog en ramen
draalt de overzeesche schijn.
Straks, tegen donker, komen
heimwee's beide erfgenamen
bij de oude tafel, trouw
steunsel: voor brein en droomen
aambeeld en weefgetouw.

8

Zwaar vleesch, belust op roof,
door kwale' allengs ontluisterd -
Heerschzuchtig brein, lang doof
voor hart's verachte alarmen;
thans voor ophanden duister
bang sluitend - Ziel, zich schrap
zettend in dit verarmen -
O, Angst - o, Rekenschap.

VII

Soms heerscht in een duinkom
omtrent vroeg vallend donker
een zwijge' als van rondom
daar wachtenden. De eenzame
die, in zichzelf verzonken,
daar binnenkomt, vertraagt
zijn pas, door wat geen namen
benoemen thans belaagd.

Dit is de plek: wantrouwen
ontzenuwt hier den moed
tot inkeer: in dit nauwe
duindal komt het wel voor,
dat men zichzelf ontmoet,
en aanziet, en moet lezen
in de andre blik. Dit oord
suizelt van angst en vreezen.

VIII

1

Nergens dan in dit huis
leeft haar stem na: beneden
in 't vuur en het gesuis
van stilte en geesten; boven
om het bed in de oude eeden
nog. Overwintrend werkt
het hart, tot dit gelooven
en het streng brein beperkt.

2

Ze ontwaakte: op de nog leege
zee van haar oogen ging,
voormalige verten tegen,
ik sloop naar dat weleer
van heil, en plotseling
- maar nu achter schuimranden
des doods - lagen daar weer
de vergeten eilanden.

3

Haar leegstaand huis aan zee
trok me en ik talmde er voor de
spiegel, waarin heimwee
zich kwelde. Jammersmeeken
bleef achter mij te hooren,
doch voor me in 't glas stond groots
die tweedezee te breken
in de stilte des doods.

4

Wild, leeg breekt de dag aan,
bevestigend met kernen
wat in het zwerk de maan
voorkondigde - o, verlorne,
waar blijft gij? - Meeuwenzwermen
krijten zinledig wee
uit over het hol toornen
der godverlaten zee.

5

Heil, koude zee - heil, stalen
aangrijpen en verblijd
geeselen van dit valse
vleesch, waar zich god aan beest
verlaagde. Gij kastijdt
en loutert; aan uw wezen
heeft steeds weer de eeuwige geest
mij tot inkeer genezen.

6

Wie werd ik in de dagen
toen zij hier was? wie streek
uit welke heldre sagen
toen in mij neer? en wie
vloog in haar vleesch en keek
uit haar betooverde oogen
naar mij? Wie zijn het, die
uit ons weer zijn ontvlogen?

7

Welk uur voerde uit welk eerste
rijk de openbaring mee,
die in dat wild licht heerschte?
Komt zoo een einde? er lag
eensklaps een vliegende zee
voormenschlijk te stormblinken:
kon ik den laatsten dag
toen hooren en zien klinken?

8

Ik sloot dit huis en brak
hier op, hoorde ik niet weer en
weer - in het duin, om het dak,
in 't vuur soms - ingehouden
haar stemval samenzweren
met aarde's eersten, thans
daklooze' op wereld's oude
verwaarloosde avondschan.

9

Zij heeft op deze plek
het hart bewereld. Rond dit
doorschonen woonvertrek
- kamer van inkeer, nest van
heimwee - legert, voorkondigd
beleg, thans doodlijk heil.
Verhevigd, gehuisvest in
ijlte, beid ik mijn deel.

IX

Van onschuld en zeewater
vertrok zij, wild en nat
nog, landwaarts in, en later
zagen eenzamen haar
onder de rook der stad
nog zoo. In schemeruren
spreekt men er hier en daar
nog van om de dorpsvuren.

Hart, oude herberg, waar
haar doortocht in verhalen
van schoonheid en gevaar
nog leeft... Haar dromen stromplen
omtrent het avondalen
binnen om warmte en drank:
vorsten in lompen, momplend
tot laat bij de haardbank.

Zij gaan 's nachts, als geen klink
meer wordt gelicht, weer voos en
als schaduwen de brink
over, door het dorp heen en
den omtrek in: dakloozen
van toen dat ver noodlot
haar in zijn heet versteenen
binnentrok en omsloot.

Heescher stemmen wanhopen
hoorde ik - door wartaal heen
het helderziende in - open
uitslaan, maar de nachtwind
woei alles weer dooreen.
Alleen de verte gloorde
boven het labyrinth
nog lang na van hun woorden.

Tot wanhoop en die roes
des doods erboven bracht hen
haar lot; maar later, los
weer van elkaar, verwilderd
en oud van drank en nachtwind,
keeren zij. Voor zich heen
gaat, als het uchtendkil wordt,
elk het stil dorp weer in.

En zij? steekt zij er pralend
nog pleinen over? of
sleept ze al, allengs vervalend,
haar zieldoortolterd vleesch
een slop in? Kleeft vuil stof
al waar het wild zeewater
eens glinsterde? Geen vrees
erger dan die bestaat er.

Vier leege zomers dorden
vergeefs tot herfsten. Wat
wordt er van haar? wat worden
vuur en blindlingsche onschuld
in de moordkuil der stad?
't Antwoord versmoort ellende er...
En het wild zeetumult?
... wilder, verwilderender...

X

1

Moe liep de wind te leuren
met lang verjaard verdriet.
Hij kwam voor dichte deuren
in het oud dorp daarginds
en stond en kreunde om niet.
Hoor, hoe hij hierheen strompelt...
Zijn thuisweg werd het, sinds
ik haar naam nog maar mompel.

2

Haar niet meer bij mij zijn
lijkt, wordt het mij gegeven
de eenzame zonneshijn
van de ziel in te lopen,
een weldra opgeheven
doem. Tot de lucht betreft,
en hopen met wanhopen
weer heult en twijfel wekt.

3

Dien avond kwam hij weer,
de arme wind, de oude marskramer.
Ik schrok op: aan de deur
stond hij en had gestommeld,
de eenzame... nog eenzamer
dan wie, bij de eigen schouw
wezenloos ingedommeld,
rust vond, haar beeld ontrouw.

4

Eenzelvige uren lang
volgde ik oude duinpaden
in lang niet meer in zwang
zijnde gedachten. Wolken,
heldere droomnomaden,
bleven geleidelijk
der wereld loop vertolken,
volk na volk, rijk na rijk.

5

Een prevelen verraste
mijn woorden van weedom:
Legt gij 't de zee ten laste
of den vlagenden wind
als peinzen u verstomt?
waarom dan wel uw klagen
aan een wereld, zoo blind
als de zee en de vlagen?

III

Onderweg

De kleine waterplek

Soms ga ik al vermoeden, dat de zee
- omdat zij sterk verschijnt - wel mijn heel leven
de onstuimige waarheid blijven zal, waarmee
ik hier de wereld kan weerstreven
bij tij en ontij, maar dat ik ten laatste
het wezen van den grooten dood ontdek
bij de kleine waterplek,
die zoo stil den wilden avondval weerkaatste.

Een ochtend

Gouden windstilte van den tijd...
 Werd eindelijk tusschen dood en leven
 de lange veete van het sterven opgeheven?
 O, wereld, onbegrijpelijk herleid
 tot dit verhemeld vergezicht...

Wat is er dieper dan het licht
 en geheimzinniger dan helderheid -

De afgrond des lichaams niet, noch welk verborgen oord
 der ziel ook, noch de geest, die door geboorte of val
 trotsch en rampzalig de onderwereld toebehoort
 en de neerslachtigen beheerschen zal;
 noch de neerslachtigen, die van hun lot
 hem als de god
 eeren gebukt, in oproer haten, overgloord
 van den brandgloed, dien hij het licht ontstal.

Van dezen geen. Maar wel ten allen tijd
 uit de' ongelijken strijd
 de oogopslag van den eenzame -
 o, blik,
 heilige wond, die niet te heelen is,
 in dit zwaar vleesch, stalende bres -
 tot met een snik
 heimwee, het ontoereikende, ten hemel schreit.

Een pelgrim

Vergeelde plooiën in den looden dooi der wolken,
en overal een doodstil voor gevoel van sneeuwen:
late genade dalende uit doorleden eeuwen
over dit zeegehucht,
waar van voormalige nederlagen en ontvolken
een ingeslapen nageslacht nog bleef en huist -
in de' ouden avondval nergens meer een gerucht,
slechts als de zee een wijle druischt
of uit het duin een kreet roept van verdoolde meeuwen.

Vergeefs nadruischen en nareop vergeefs verklonken
voor wie in moede droomlooze armoe zijn gedoken;
het zwijgend oordeel werd te lang al her voltrokken
over hun ondergang,
en dezen weten het niet meer. Voor 't winterdonker
valt met gedempten slag een laatste deur in 't slot;
en door de lucht onder den dooven wolkenhang
zweeft over hun voleindigd lot
het goede sterven neder nu in dichte vlokken.

*

Na uren sneeuw lag over dorp en ommestrecken
 van een verloren en vergeten rijk de wade.
 Toen, wyl er sterren kwamen boven de genade
 van de brekende lucht,
 kwam van dat deel van 't voorgeslacht, dat, uitgeweken,
 aan het voormalige en zijn doem ontkomen was,
 een late nazaat naar dat ingesneeuwd gehucht
 (waarvan hij in den vreemde las)
 moe en verwonderd door den diepen sneeuwval waden.

Macht, bij een nieuw en luid volk overzee verkregen,
 noch lusten konden ooit dien diepen droom bedwelmen
 van zijn dood volk, en eindlijk nam een overwelmend
 oud heimwee overhand,
 koos zee met hem, en landde, en trok hem de heirwegen
 terug naar deze paden, tot op dit laat uur
 hij in die herberg kwam, en zat aan den haardkant,
 en zag, dommelend bij doovend vuur,
 gelaten, eens gevat in het klaar staal van helmen.

En handen, eens voor zwaarden, doch leeg nu neerhangend
 tusschen de knieën; het was stil, alleen meermalen
 was er een moe verroeren, een zwaar ademhalen
 van een gedokene -
 Zwaar werd hij zelve van oververmoeid verlangen;
 waarnaar? waartoe nog? wat had hem naar hier gebracht?
 droom, ongedroomd hier, dan door hem, verstokene
 van hun verdooving, in de nacht
 kleumend bij 't uitgaand vuur en de assche der verhalen.

‘Waar trotsche macht stortte in 't stug puin van hunlichamen,
vlood het voortvluchtig wezen om arm onderkomen
naar zulke als ik voor het zieletoegen van zijn droomen,’
zoo dacht hij, en stond op,
en zei goenacht, en hoorde nauwlijks dof gestamel,
en stak het kort stuk kaars aan in de kandelaar
die voor hem klaar stond, en beklom de krakende trap,
en liep een gang ten einde, naar
de kamer, die hij voor den nacht daar had genomen.

Maart, 1930.

De neergezondene

O, Doode, die mijn liefde meenaamt in uw dood,
waar ligt gij, dat ik weet waar ik zou willen sterven?
Mijn hart werd een gebroken hart, en al te groot
en koud wordt deze barre wereld voor mijn zwerven.

De lente, die het leven nieuw bezielen komt,
komt met dat oud lied van uw liefde mij vernielen -
Zij zingt al; maar mijn ziel, ontboden en verstomd,
daalt de onderwereld in naar de gefaalde zielen

April, 1929.

Van den droom

Aan een later dichter

Nu de wereld u niet meer wil
 - en zij liegt, zegt zij van wel -
 buk nu, ontwortel, ruk
 stuk voor knoestig stuk,
 dat binnen eigen beemd
 naar die wereld ook nog maar zweemt,
 uit (het hart weet de keus:
 eerstens elke leus
 die van hand tot hand
 voert naar leerzaal en krant
 en de stoffige macht daarvan,
 want die is hol; en dan
 ieder berekend verlang
 naar bijval en den aanhang
 die het hart beschutten zou
 tegen helderheid en de kou
 van den bitteren zeewind des doods;
 wees werend, wees desnoods
 hard, en vijand vooral
 van dien bond van goud met getal
 waar de wereld het leven mee knecht;
 maal niet om goed of slecht
 naar hun behoedzame wet
 van bord, beker en bed,
 die de kracht van smart en geluk
 temt) - stuk voor knoestig stuk
 ruk het uit en breng het weg
 achter de zwarte heg
 om dag en kans, en werp
 op die duistere aarden terp
 het neer, waar de brandstapel ligt
 - jaar aan jaar opgericht -

van al waar gij afstand van deed,
voor den laatsten droom gereed
van ziel, bloed, en doodsgevaar,
wachtend de vlam; werp het daar;
dor is het, maar slaat het uur,
te gretiger vat het vuur
en zet dien ouden omtrek
van harts beperkte plek
in waaiende flakkerschijn.
Daar zal dan weldra zijn
een treffen van eenzamen, want
naar dat omliggend land
hunkrend en overstuur
komen er 's avonds, en vuur
haalt hen wel naderbij,
zij, die nog zingen, en zij
die enkel nog stamelen;
de grooten, de schamelen,
de teederen, het verbond
van vorst en vagebond
in doods duizlige melodie,
en van de vrouwen, die
goud minden en getal
haatten, die overal
droomen ontketenden - zij,
die nog meeslepend en vrij
gaat in schoonheid, en ook
zij in wier blik de rook
en de baaierd van Troje's val
naflakk'ren; dan en daar zal
uw weerzien zijn met hen
wien gij van oudsher en
rechtens herkomst behoort,
want in dat brandend oord

omtrent de kuil voor het graf
schaft het hart den tijd af
en de wereld met den tijd,
en wordt het ál herleid
tot lust en inkeer, tot bloed
en tot ziel. In den wereldgloed
van dien avond onwerelds verlicht
staat in het vergezicht
venster aan venster in brand
boven de gore rand
van de voorstad; maar zij
die zich verzamelden bij
hun nieuwen bondgenoot
om zijn vuur van droom en dood
achten het niet: zij zijn
van ouder werelden puin
de phenixen, hun taal
in verhaal na prachtig verhaal
lacht en klaagt om de vlammen heen -
de trots van Troje verdween,
maar de gloed niet, en Attila lacht
waar Helena van de kracht
en den dood van haar minnaars verhaalt;
strak en verterend doorstraald
hurkt Emily Brontë en stookt
starende vuur en rook
hooger; naast haar ligt
Cordelia half opgericht
te luistren naar Gorter, die zacht
en hevig en versmacht
vertelt van den helderen mensch,
die aan een verre grens
zijn leven lang hij zag staan;
anderen nog liggen aan,

naamloozen ook, om dat vuur
van hun makker in zijn uur
van hartstocht en sterven.

Kring,
waar het verlangen om ging
tegen de wereld in -
o, einde... o, begin
van dien sidderenden overgang
naar hen, hun levenslang
gedroomde verwelkoming...
vurigen, teederen, kring
van hen, die geen waarden ooit
samentellen en nooit
de winst van daad en wil
opmaken uit een verschil,
maar die - van voorbij den tijd
bevlogen en geleid -
vermenigvuldigen.
Verhevenen, schuldigen,
zij, die verslinden, en zij
die aan de tirannij
van het vuur vervielen, en zich
staamlend en duizelig
wierpen ten prooi, en ook
zij, die in vlammen en rook
van eenzamer vuren hun hart
hebben gewaagd, en verward,
en verteerd... verlorenen,
zaligen ook, buitensporigen
ál - vorsten, paria's,
ontembaren... o, Relaas
van wie hier nimmer rust
vonden of duur, maar - bewust
of slaapwandelend, vervoerd

of bedwelmd, hel of omfloerst,
 brandend of peinzend - de wond
 of de vleugelen van hun verbond
 droegen met dat laatst
 oordeel, der droomen Aarts-
 droom: dat eens onder groot
 juublen en weenen de dood
 - elke wering gesloopt -
 blindelings overloopt
 ten leven; belofte - waan? -
 onsterfelijk, van het vergaan
 der wereld... laatste vraag
 aller vragen -

Een neervlaag...
 de nacht valt, jaagt dooreen
 vuur, rook, asch; alleen
 bij een gloed, die versmalt
 vindt gij uzelf, valt
 er de stilte weer in, terug.
 Gij hoort hoe de tijd weer zucht
 - wijl gij rakelt in wat er nog gloeit -
 door het eenige wat daar groeit
 en altijd en overal was,
 het lage simpele gras
 dezer aarde, dat trots en praal
 en puin in zijn fluistertaal
 vergoelijkt en toedekt -
 Laat en onverwacht lekt
 een schuwe vlam dan omhoog,
 en gij zijt oog in oog
 plotseling en star
 met uw beeld, dat daar
 zit; de droom als een waan
 vervloog of is vergaan,

en gij moet uzelf zien.
En dan zult gij, misschien,
een schuifelen hooren, een
stropelen, dat langs u heen
komt, en wendt gij verschrikt
een zijdelingschen blik,
dan gaat daar de mensch, door wien
de laatste droom werd gezien
en zichtbaar gemaakt;
en gij zult weten: raakt
van zijn verweerde kleed
de zoom die slepend versleet
maar aan dat beeld, dat ik ben,
dan is dat verbrand, en ik ben
verloren of opgestaan -
maar niet aan hem, maar aan
mij ligt het, en of ik hem
aanroep.

Zal uw stem
die naam dan roepen, waarvoor
ik in der woorden brandgloor
van vleesch en purper en vuil
mijn leven lang mij verschuil
trotsch en vertwijfeld? zult gij
die laatste keus die het mij
bij asch en gruis
onmogelijk bleef te doen,
daar dan durven doen?
de Spiegel of het Kruis.

1931.

De uitspraak

Terwijl aan 't werk der droomen hij gedoken werkte,
 met norschgegeven rekenschap weedom's wanorde
 ontruimende, was voor zijn inkeer het bemerkte
 de dag rondom hem in de kamer oud geworden.
 Een wingerdblād, dat bij de glazen deur, die open
 was blijven staan, neerviel, keerde zijn blik naar buiten,
 en hij stond op en wilde voor den avond sluiten,
 maar ziende hoe dat blad in late brand verdorde,
 groot als een hand,
 het hij de deur, en peinzend over eigen brand
 scheen hij te hooren hoe een ijl gerucht kwam binnenloopen
 over de ritselende blaren en het zand,
 over den drempel van zijn hopen en wanhopen.

Een suizen licht en ijlings langs hem heen de kamer
 binnen, en dat dan hooger over werd genomen
 door een gefluister als van overweer beramen,
 en dat hemzelf scheen te betreffen en zijn droomen
 nu buiten hem verhevigd in hun macht herstelde.
 Hij stond en voelde hoe er wezens in den ronde
 - bijna niet meer onzichtbaar - in de kamer stonden
 en naar hem zagen en voor hem waren gekomen
 gelijk eenmaal,
 en hoe ze elkander fluistrend in een hooge taal
 die hij eens kende en zelf gesproken had, vertelden
 als stond hijzelf daar al niet meer: een oud verhaal
 van wind en water en van heiligen en helden.

Toen, wetend: wie geschonden droomen uit hun kwijnen
 weer oproept, wil hij elke toekomst niet verbeuren,
 moet durven aan het eigen wezen te verschijnen,
 heeft hij zich, klaar tot wat hem nu stond te gebeuren,
 en als ontboden tot den spiegel zich begevend,
 doen aanzien door zichzelf; dan, ademloos daarachter
 - als lag 't in een voormaligen avondval te wachten -
 heeft hij, door 't glas dat andere vertrek bespeurend,
 zich afgevraagd:

‘Welke uitspraak wordt daar en tot welken dag verdaagd,
 en over welke daad in welk bestaan bedreven?
 Wat houdt in zulk een angst dat stil vertrek belaagd,
 of van welk voorval is de schrik daar nagebleven?’

‘Nu is de dag’ - de stem kwam nog als door een wade
 gedempt, en uit het glas, maar als onhoorbaar dreunen
 ging 't door de gronden van den omtrek aan, en nader
 kwam het tot aan het huis, en hij, vooroverleunend,
 voelde zijn voeten op den vloer erdoor bewogen,
 en beefde en zag, dat andere vertrek instarend,
 die vensters flakk'ren gaan als van een ver te ontwaren
 brandgloed, en zag, achter dat beeld van hem, verschijnen
 in vlagen licht
 de drie gekomenen, die hij nu achter zich
 genaderd voelde, en zag de blikken hunner oogen
 star en verstarrend op zijn siddrend beeld gericht.
 Toen heeft vanuit het glas de stem hem overvlogen:

‘Over geen voorval en geen daad; over een leven
 zij uitspraak’ - (de oogen van zijn beeld schenen geloken,
 slechts in de vensters bleef het flakkeren; doch even,
 dan werd opnieuw, en door de derde nu, verbroken
 de stilte van dat oord der stilte): ‘Hinderlagen
 werden gewild, omdat het lichaam erin vallen
 en zwichten wilde en zich in duister welgevallen
 wentelen: en het wezen heeft dit niet weersproken,
 met daad noch woord,
 doch zich gevleugeld in het lichaam neergestort
 waar het zich nu bedwelmt in een wellustig klagen.
 Maar waar het zich uit hooger hoogte stortte, wordt
 het dieper nu gebracht, en zal daarvan gewagen.

Naar dat oud rijk van dieren en gefaalde goden
 zond het den mensch en liet hem als een prooi verscheuren.
 Hij die, beheerscht onder het recht van zijn geboden,
 dier droeg en god, moest zich door beiden neer doen sleuren,
 en - weerloos aas, door den opstandigen bezielde
 voor den bezetene geworpen - jammrend weten,
 dat nu de god zich aan het dier zou gaan vergeten,
 om dan - verduisterd uit dien zwijmel op zich beurend,
 in overmoed,
 tergend het licht en pralend met des menschen bloed -
 boven 't genoten dier, dat aan den slaap verviel, de
 schemer van dat oud rijk in den geschonden gloed
 te zetten van het licht waar hij niet blijven wilde.

Gij hebt het duister van dat rijk gezocht, noch anders gevonden dan gij zocht; maar weet wie het bewaken: de drie verborgen, die onze tegenstanders werden, konden zij slechts uit onze schaduw raken, die hen, bekleedend met geleende macht, schatplichtig aan ons houdt en het rijk waartoe zij nimmer rijzen. En weet, dat, zoo wij ooit u nog van hen opeischen, die op u uit zijn, die arglistig naar u haken en om het zeerst beramen uw verdelging, hunkerend - dan eerst als met dien laatsten droom uit de oorden waar het licht is en met de taal daarvan, gij 't duister hebt beheerscht, waartoe gij nu verzonkt; en nooit voor dat verricht is.'

Kort viel de stilte, en met de stilte viel het donker; achter hem kwam een suizen, en toen hij zich wendde vloog er een ruischen aan rondom het huis en klonk er 't slaan van de toegezogen glazen deuren, en de wind van den avond kwam en in dien wind een loopen van de verduisterden, die kwamen hem te halen. Hij greep zijn hoofd en hij kon nauw meer ademhalen van angst om wanhoop en om lust, en van ellende vertrok zijn mond. Maar buiten, dringend aan die deuren langs den grond, was al een schuren of er groote dieren slopen heen en terug en door de blaren en het zand, tegen den drempel aan van zijn verloren hopen.

1930.

De twee deuren

Ik blijf erbij, mijn heele leven:
 er deugt geen woord of 't is vanuit
 alleen zijn met mijzelf geschreven.
 Nooit dan in eenzaamheid ontsluit
 - en elke keer weer onverwachter,
 als stond mijn inkeer op de tocht
 der eeuwen - zich die deur, waarachter
 altijd een ruischen en, mij docht,
 loopen en momplen was. Wat wonder,
 dat dan mijn oor voor leuze of leer
 doof blijft, en ik mij hier afzonder -
 In dit vertrek ging niets te keer
 of ik wist zeker, dat de woorden
 - zin of waanzin, taal of wartaal -
 ergens het inslapen verstoorden
 der goden, waar zij in hun zaal
 liggen met hen, die zij zich kozen
 uit onze voorgeslachten - met
 de droomzwaren, de roekeloozen,
 die door geen wereldlijke wet
 ooit tembaar zijn geweest. Wat zouden
 mij andre gasten dan? Tenzij
 - als bloed en huid den droom benauwden
 en in verwarring brachten - zij,
 die door de straatdeur komt: geen schade
 of schande maakt haar wijs; zij is
 mijn zorgelooze, mijn nomade -
 de kamer gaat naar wildernis
 en naar een vuur van takken geuren
 als zij hier binnenkomt, en naar
 rondom nabij gelokte dieren
 als zij haar kleeren hier en daar

laat liggen; en als, uren later,
zij warm in slaap nog, ik ontwaak,
ben ik genezen, en benader
vernieuwd weer de eenzaamheid.

Wat raakt
een wereld, die haar taal laat temmen,
mijn taal dan, en hoe zou haar leer
mijn stem ooit richten naar snauwstemmen?
Ging zij, die kwam, dan was ik weer
alleen hier met mijn eigen leven
en bij die deur van het geheim,
en wist: nooit heb ik iets geschreven
dat rijmde of zong ook zonder rijm,
als ik niet, of mijn hart ook klaagde
dat het te kort kwam, wachten bleef
en het alleenzijn er op waagde -
en dat blijft waar, zoo lang ik leef.

1942.

Een winterdageraad

Opgedragen aan D.A.M. Binnendijk

Hoezeer ontworteld en sinds jaar en dag eenzamer,
als ik bij winterdageraad gedichten lees
- waar ook - zie ik mij toch die nooitvergeten kamer
weer ingaan, helder en alleen, naar geest en vleesch
voorbij de wereld. Gaat geluk wel ooit verloren
zoolang heimwee er heil en hemel om vergeet?
Pas uit het koude water liep ik er, herboren
tot een vroeg heiden, langs het morgenvuur, en deed
even voorbij het vuur de glazen deuren open.
Buiten was nog een vroegte zonder tijd; geen uur:
een gouden eeuw, en waar ik toe kwam uitgelopen
als eersteling...

Maar wie stond later bij dat vuur,
met naast zich op de tafel mijn beschreven bladen?
Starend verrezen in der helderzienden zwijm,
een stralende, die - bij dat winterdageraden
des levens - mij van overzee in het geheim
kwam nemen van een heldren dood. - O, nooitvergeten
en open einde, waar die dag als de eerste dag,
laat, maar nu eeuwig, uit ontloek - Waar was de veete,
de duistere, van ziekte en sterven, de grondslag
der wereld zelve, zoolang ik, van hem doorvaren,
ademloos en ten voeten uit bezeten stond?
Nooit kon de dood zich zoo in sterven openbaren
- o, glazen deuren open op den morgenstond,
vlakbij het vuur - maar enkel en alleen in leven,
dat onbezweken zich vervoerd gewonnen geeft.
Toen ging het overzeesche wezen mij begeven,
en - zeker, dat ik hier den dood had overleefd -
verzwond mijn genius...

Ledig, maar in genade,
staande weer bijgekomen en op adem, zag
ik naast mij op de tafel mijn beschreven bladen,
opengeslagen op de woorden waar den dag
tevorens mij de westerzon mee had verlaten.
In alle vroegte speelde nu hun carillon
boven mij verder: nooitverouderde oude maten
beierden klinkklaar uit, en woord na woord herwon
geheimen in het open morgenlicht, die klonken
heimwee en heil dooreen, nagalmende in een zwier,
wijdloopig, tot zij in uw stilte weer verzonken -
o, tale van den dageraad - o, beiaardier -

En in die stilte na het spelen uit de toren,
die nooit dan enkel in een droom gezien werd, brak
de tijd weer in mij aan. Ik ging de glazen deuren
sluiten, en was alleen weer onder eigen dak,
en in die kamer, die ik niet meer kan vergeten.
Dan, met het laatste van die bladen op mijn schoot,
schreef ik, in de erker bij het westerraam gezeten,
er het gehoorde neer, en sneed het dagelijksch brood.

Nov. 1944.-Jan. 1945.

De eenhoorn

De mensch ging werken zonder zingen -
 geen weet waarom, geen weet voor wien.
 Onschuld en schoonheid, eerstelingen,
 zijn wereld's vijanden sindsdien.
 Hebt gij, verrukt in huiveringen,
 vannacht hun eersteling gezien?

Hij sprong te voorschijn, stond, en rilde
 van drift en heldere onschuld, waar
 een ronde maan de sneeuw der stilte
 bescheen, en plots werd ik gewaar
 de rechte lange hoorn, die trilde
 van schoonheid en van doodsgevaar.

Laat zoo 't gedicht geboren wezen
 in een besprongen nu-en-hier,
 wanneer - een volle droom, gerezen
 boven de sneeuw van het papier -
 de schrijfstift trilt van lust en vreezen,
 hoorn van dat wild, onschuldig dier.

1944.

Kwatrijn

Aan sommige kunstminnaars, om uit het hoofd te leeren

In een warm huis het knus en goed te hebben;
den vloed der kunst tot vijver laten ebben,
waar men graag spelevaart... De kunstenaars?
vliegenplaag, goed voor armoe's spinnewebben.

Uit Italië

Goud zijn en groen de welige heuvelen, en blauw
de groote ledige Apenijnen in de verte.
Wijd, vaag geluk, ga nu te rade bij mijn herte:
wat is het dat ik tot den dood beminnen zou?

Laat ik mijn zwervende oogen nu gesloten houden
tot de stem van mijn zwakker stem weer in mij spreekt:
het aangaan in den nacht van de Noordzee die breekt
aan de Hondsbossche Wering, die mijn vaderen bouwden.

1923.

Het verdwenen graf

Van lang al voor zij zich zijn broeder had gegeven
 (de ontstuimige, die verduisterd vele paden trad,
 en haar nauw meer gaf dan de moeheid van zijn leven)
 had hij haar altijd en verzwegen liefgehad
 en was nooit ver van haar bedreigde hart gaan wonen:
 heimlijk bewaker van dat liefste heiligdom,
 maar die geen toegang had en zich 't geringst beloonen
 ontzegd hield om der wille van haar schoonen droom -
 want kon niet enkel door een jammerend ontwaken
 en na een hulp, die dan vergeefs zou zijn geweest,
 hij tot den dank van een gebróken hart genaken?

Toen sloeg de dood dien ander: kreunend en bevreesd
 zocht hij onvindbaarheid in haar meewarige armen
 en schuil ook voor de stem, die uit zijn leven riep,
 onder de schaduw van haar fluisterend erbarmen.
 En zocht hij ooit vergeefs bij haar? Alsof hij sliep,
 zoo lag hij daar toen zij, nu zij hem los kon laten,
 opstond.

En wat van hem, die, kommerend om haar hart,
 te stil geleefd had om dien ander ooit te haten?
 Wat, dan dat hij haar bleef omgeven, die - verward
 tusschen haar droom en dat verbloemde graf dien zomer -
 de kuil, die in haar waan nog zwart en open stond,
 niet weten mocht. Zoo bleef hij de verlaten droomer,
 die toezag hoe zij haar vervulden droom hervond
 in zulk vermeend tesamenleven met dien ander
 alsof de dood tot meer dan leven haren waan
 genas.

Hem liet zijn zoo gebléven tegenstander
 de rauwe navloek van een onbeheerscht bestaan
 bezweren: want weldra als uit verborgen gangen
 kroop een belust gespuis, toonend zijn recht op puin
 en plunder, en hij moest hun aandrang ondervangen
 voor zij in haar beschenen en beschutten tuin

zich konden binnendringen. Wat haar werd ontstolen
wierp hij hun toe, hun lage roofocht. Een voor een
bukten zij, telden na, en keerden naar hun holen.

Zoo ging voor hem en haar die sombre zomer heen.

En eindelijk, toen het October was geworden,
en goud en open, kwam - en als vanzelf - de dag
dat zijn verzwegen liefde, en in maar enkele woorden,
- ook als vanzelf - het volkomen offer bracht,
en tot zich inkeerde, voor goed: zij waren samen
gaan wandelen over de duinen naar de zee
in helder zwijgen; maar op hun terugweg kwamen
ze in zicht weer van het laagland en den gouden vrêe
waarin de hoeven en de kleine dorpen lagen
zichtbaar gezegend in het late middaglicht.
Toen nam zij loopende zijn leege hand; zij zagen
hun lange schaduwen; hij deed zijn oogen dicht;
door haar geleid nu, liep hij in een late weelde
van zijn verjaarden droom. Dan hoorde hij haar stem:
'Soms kon zijn stem zijn als een hand en die mij streelde,
een zware hand en die zacht streelde, en als een stem
waren zijn handen als zij over mij bewogen -
dan zong mijn huid, en als ik langzaam open dee
mijn oogen, en zijn oogen inkeek - O, zijn oogen,
'k heb er gewoond, gedwaald, gezworven, 'k heb er zee
gekozen, en dan weer gewoond... wonen en zwerven
in liefde, in hem - en eindelijk weet ik: anders niet
dan dat hij nu in mij kwam wonen, was zijn sterven -
meer niet, en dat het goed moet zijn voor hem - meer niet,
want hij was goed... was hij niet goed?'

Zijn droom zonk onder.

Hij sloeg zijn oogen op, en zei... 'Ja, hij was goed...'

Toen is in hem het overavondlijke wonder
geschied: zooals, nadat de zon verzonk, de gloed
van aller droomen droom op de oostelijke toppen
der eeuwige sneeuw verschijnt in 't land waar ik dit schrijf
(de wandlaar, die den steenweg langs met luide stappen
terugkeert naar het dorp, ziet het opeens, en blijft
staan in de zegening van wat had kunnen wezen) -
zoo werd het ook in hem toen hij dat had gezegd:
waar, lang al duistrend, zijn verlaten toppen rezen,
werd, na 't verscheiden van het overzijdsche licht,
die gloed gezien - een afscheid, door een late zege
betooverd en tot zulk een wonder nu onthuld
van liefde en eenzaamheid en onverhoopt verkregen
genade, dat hij nu het leven wist vervuld
boven zijn leven, en voor eeuwig.

Verder loopend
zag hij naar haar, zijdlings: haar glanzend oog stond ver
en als in bijna weenen van geluk geopend
op eendere eeuwigheid. Het graf bestond niet meer.

Een zucht, en weer
een lange zucht als een ontwakend ademhalen
van de avond in den laten dagdroom van het licht
vloog zeewaarts hen voorbij. Benêe in de duindalen
was het al avond, en het kalme vergezicht
der landen sluimerde. Tusschen de al meerdere boomen
stegen hun schreden nu met ritselend gerucht,
tot, eindelijk op den rand van 't binnenduin gekomen,
zij, hand in hand, afdaalden tot het oud gehucht.

Van den lust

Toen ik nog jong was zong
 de ziel nog wel alleen,
 of het hart, licht en jong,
 praatte wat voor zich heen
 over een vrouw en haar naam.
 Sinds jaren heeft dat uit:
 met het bedreigd lichaam,
 met het bloed, met de huid,
 verklaarden zij zich trouw
 en hebben zich schrap gezet
 tegen den dood; en geen vrouw
 lachend van uit haar bed,
 betrek ik meer in mijn woord
 en zijn hevig bedrijf,
 herbergt zij niet, verstoord
 binnen de huid van haar lijf,
 dien god, dien zij zelf niet weet,
 die roept en daagt mij uit
 dat ik mij met hem meet
 binnen het perk van haar huid,
 slaags op den slag van haar bloed
 tot hij mij velt en ik beef.
 Het is enkel om hem, zijn verwoed
 overwinnen: ik bleef
 op het bed, houdend mijn mond
 als een lijk op de baar,
 zoo hij mij niet verslond,
 levend, met huid en haar.

1930.

Lilith

Naar welk ravijn van onder sluimer diep verhulde
ruischende duisternis en welker dieren lust
sleepten mij haar bedwelmende oogen, de gekrulde
glimlach van hare lippen, de geveinsde rust,
waarmee het lichaam waar zij mij in lag te wachten
haar hevige waak bedwong?
Waarheen zong mij de stem die uit haar oogen zong?
naar welke nachten?

De stad der menschen druischte en drong buiten de ramen,
maar in haar lenig lichaam wachtte zij en lag.
En wist zij van het oud geheim, dat ons tesamen
en aan den ingang van een vreemder leven bracht?
Of wisten het die duistre god, die in haar aadren
fluistrend haar bloed doorgloeit,
en ik alleen, die wanklend en door hem geboeid
haar moest benaadren?

om, toch bezeten, dan, ontboeid, door haar te worden
omstrengheld, en in hevig zwichten overweer
aan zoomen waar de blaadren al voor eeuwen dorden
ons ontoereikend hart te laten, en terneer
te zweven in een samenzwijmlen naar die bedding
waar Lethe haar diep rijk
doorstroomt - O, eindelijk te loor, buiten bereik
van elke redding -

Wat konden wij, vervlochten in elkanders armen,
verrukt in pijn en een al vlijmender genot
van overweer vernielen, streelen en erbarmen,
nog zien, aleer wij weerloos lagen waar de god
onthemeld zijn hoovaardige overhand in ons nam
rijzend, en waar, ontzield,
de mensch als een verijdeld tusschenwezen viel,
steunend, en omkwam.

En dan, ontwaakt uit zwaarder slaap dan die van dieren,
wetend hoe, eenzaam in den geest, ik nu dien tocht
hernemen moest, zag ik door der gordijnen kieren
de avond, en hoorde zonder luistren enkel nog,
- nu in haar oogen, die tot dof ontwaken kwamen,
geen verre stem meer zong -
de stad, die aanging als een zee en druischte en drong
buiten de ramen.

Drie dichters en drie vrouwen I

Eens bruiste helder de zee door een open raam,
en een man lag er in het winterlicht alleen
te lachen, en liet op den weg een vrouw zijn naam
weer en weer roepen tot zij kermende verdween.

Wreed was het leven toen, schitterend en benijd -
het fel hart enkel den gouden winter verpand.
Maar zelfs het oud verhaal ervan raakt uit den tijd
binnen de huizen van dit volgebouwde land.

En te denken dat gelijk met dit laat gedicht
die kust nog altijd daar bestaat, brengt angst teweeg:
het raam bleef op den haak rukken in het wild licht;
helder bruist er de zee nog, maar het huis staat leeg.

II

Aan geil verdriet en walg, begeerte en haat
viel hij ten laten prooi, vaal lillend vleesch -
Zoo nam zijn jeugd de laatste kans te baat:
een foltering waar radeloos de vrees
voor leven en voor dood te keer in gaat.

Hij hunkerde naar de gehate, naar
verdooving en de woorden die zij loog,
of niet loog - wat was waar en wat onwaar
sinds zij hem met zijn minderen bedroog? -
hij hunkerde naar haar en haatte haar.

En wist het zijn verdiende loon, de maat
hem toegemeten aan bezoedeld wee -
en haatte en hunkerde ten einde raad.
Tot banvloek werd zijn heimwee, hoe de zee
buiten ook riep - te laat, voor goed te laat.

III

Er poogde een uchtend aan te breken,
wild, met oud licht. Bij het gordijn
stond hij en hoorde haar moe smeeken
uit bed, en zag de vlekken wijn
die hij 's nachts morste op zijn gedichten,
en suste haar verwarde aanklacht
met wat belofte en zelfbetichten;
ruimde zijn tafel op, en dacht:

Eén ding tenminste is niet onzeker:
zonder dat brandend ongeduld
van de lusten van bed en beker
zat ik hier, kaal en zonder schuld
en zonder onschuld, uitgemergeld
door woorden en hun dor krakeel,
vergeefs een laatste lied te tergen
uit een schorre keel.

Oud verhaal

Wat hij aan wel of wee vindt
gaat weer vanzelf verloren,
want nimmer kan meelevend
aan andren toebehooren
wie in zonlicht en zeewind
van den dood werd geboren.

*

Een vrouw, door hem verlaten,
kwam hier om onderdak.
'Ach, kon ik hem maar haten
omdat hij mijn hart brak.'

Hij had haar van mij gesproken
kort voor hij haar verliet.
Toen heeft mijn hart verbroken
zijn korst van zwart verdriet.

Mij had hij dus niet vergeten
met al wat hij vergat -
Ik zag hem weer, gezeten
waar hij nu zat.

Hij noemde mij zijn broeder,
en lachte 'maar weet, nimmer
ben ik mijn broeders hoeder' -
Het is een leven her.

Heimwee was toen nog een zegen,
en wee nog wild als vreugd.
Hij kwam door herfst en regen,
dien avond in mijn jeugd.

IJl door den dood omritseld
groette helder zijn stem.
Hij bleef bij mij wonen - nu is het
of ik woonde bij hem.

Door de spiegel kijk ik nog binnen
in onze kamer van toen:
valt het weer te beginnen?
sterker over te doen?

Zou hij weer binnenkomen?
verlangt hij nog naar mij?
O, droom in al mijn dromen:
toch nog te worden als hij -

Want hij vond in mijn bloed behagen,
in mijn wilde ziel gewin -
Maar mijn hart kon hij niet verdragen
om de murwe mensch erin.

‘Op dat hart na zijn wij gelijken’
zoo sprak hij, die laatste keer.
Toen ik in den morgen ging kijken
was hij er niet meer.

Daarom is mijn hart nooit ontloken,
maar in zijn woord verstart.
Nu kwam zij, door hem gebroken,
met haar beroep op dat hart.

Er was sterrenlicht in de ruiten -
later kwam er sneeuwjacht.
Het was soms of hij buiten
stond, en ons zitten zag.

Tot in den morgen zaten
wij met ons eenzaam leed:
zij, die hem wilde haten -
ik, die hem nooit vergeet.

Ik keek door ver sneeuwgewemel
haar na, tot zij verdween.
Ik weet niet of de hemel
nog weet waarheen.

1942.

Voor het laatst

Een wolk schoof voor de maan,
en de verlorene gleed
tevoorschijn tot aan
de tafel bij het bed.

Ik twijfelde: ziet zij mij,
of lijdt zij nog maar een bestaan
van blinde mijmerij
om alles wat is vergaan?

Toen de maan weer inscheen
was zij er niet meer.
Wij zijn al zoo lang alleen,
al sinds jaren her.

Een libertijn

‘Haar venster is verlicht; beneden
spoelt het water en speelt met de maan.
Een week lang heb ik om haar geleden -
waarom ben ik hierheen gegaan?’
Het water speelt met de maan beneden,
en met zijn hart speelt de koele maan.

‘Wij waren hevige genooten,
en hebben niets aan elkaar misdaan.
Zoo zij het dan’. Hij is met groote
klinkende schreden doorgegaan.
Haar licht ging uit; zijn hart bleef gesloten;
het water speelt met de koele maan.

Porto-Ronco 1930.

Claire

Haar oogen en de sterren en een lichte wind
lieflijk oneenig in elkander tegenspreken
over een hart, dat door hen allen werd bemind
de zilvren uren lang tot de nacht was verstreken -
dan ging de wind liggen, de sterren gingen verbleeken,
en zij ging liggen slapen als een tener kind.

Nachten I

Het brok erts flonkert op de tafel voor mij
in het licht van de zachte kaarsvlam -
Lievelling, warme lieveling, hoor mij
in deze vrede tusschen leeuw en lam.

Lachende zag ik onheils ver wild weerlicht
toen spartelnaakt gij in mijn armen kwam.
Heerlijk schittert de bittere wereld
sinds gij mij naamt, sinds ik u nam -

Daarbuiten werden troon en straat verkaveld,
maar wij, wij lagen naakt bij leeuw en lam -
Voor mij flonkert het oererts op de tafel
in het licht van uw zachte kaarsvlam.

II

O, Wereld, moe en woest en arm -
 toegedekt in dat klein rijk van haar bed,
 hoe gonzend en van veilige weelde warm
 werd gij, eeuwig en vlakbij toevertrouwd -
 en hoe gloednieuw werd het
 en in één adem als de sagen oud.

Het dof aangaan van de Noordzee
 omhoedde ons fluistren; de ongedoofde gloed
 van Troje's torens buiten bande 't wee,
 het poover wel en wee van overdag,
 waar, geheimzinnig zoet,
 herboren elk in de andere armen lag.

Oude eeuwen diep werd onze nacht -
 Soms hoorden wij een harp, en dan de stem
 van Desdemona in haar stervensklacht;
 en later Helena die helder riep -
 en ook dat spel van hem
 rondom wiens glimlach dier na dier insliep.

Trots, of droomzwaar, of in weedom
 naderden nooitgestorvenen het dak,
 dat hen uit ons laag raam van ver toeglom
 alsof hun heimwee binnen dat klein erf
 het met de nacht afsprak -
 ik zal het nooit vergeten tot ik sterf.

Eenige vijand bleef de zon -
 Maar, lachten wij, zij zal weer onder gaan
 zooals zij gisteren niet anders kon -
 en dachten verder aan geen vijand meer.
 Als wij niet meer bestaan,
 minnaars van dan, ga bij dit vers te leer.

III

Wat wonder, sinds dit brein zich afgeeft met de wereld,
 dat ik - onwennig door de goden, door de dieren
 van kindsbeen al van streek gebracht - mij uit kom vieren
 bij haar die 's nachts in bed wat om de wereld lacht...
 Mijn heele nasleep, tot de deur toe meegebracht,
 wordt op haar drempel door de zeewind weggedwereld,
 omdat zij mij en alleen mij daarbinnen wacht.

Eén oord, waar schoonheid en gevaar nog samen wonen -
 één kamer laat mij, waar geen snauwen en geen teemen
 toe doordringt, en waar ik vlak om mij heen kan nemen
 wat bij mij hoort: verzen, een kaarsvlam, een kristal -
 waar bed en beker staan, en laat het overal
 in opspraak zijn, als zij er maar languit kan tronen
 onder de ramen brandend van den avondval.

Dan, in haar nauw gedreven en langs trage kurven
 haar rugvel streelend met de greep die kon vernielen -
 dieren, uit een verduisterd heimwee door twee zielen
 neerstrijkende bevlogen en gedwongen tot
 elkanders prooi, maar op elkander zoo verzot
 dat donker woeden weer en weer zich laat vermurwen -
 O, Nacht, die gonsde van gevaar en van genot.

1940.

De wereld en een nomade

Streng zet de winter in; het vroeg uur schittert
 wild in de witbevoren ruiten. - Hart,
 dat even wild, maar donker en verbitterd
 oud wordt, erken het maar: naar wat ter wereld
 hunkert gij nog, in woede en angst verward
 en door der lusten najaar overdweld?
 Ga bij dit licht en bij dit ijs te rade,
 erkennend: alles geef ik voor mijn part
 voor nog één nacht, hier of waar ook, met mijn nomade.

Maar, als het kan, hier, in dit huis, dit oude
 nest van heimwee, waar ik bij dat aambeeld,
 mijn tafel, al wat me opwond of berouwde
 - droomen en driften - tot kuras omsmeedde
 tegen de wereld, om weer zonder eelt
 van ergernis, naar oog en lijf en leden
 van haar te kunnen zijn, in nooitverzade
 omarmingen verloren - onverheeld
 van haar, van de onbekommerde, van mijn nomade.

Zij lachte, en of zij kwam of ging, zij lachte -
 Maar zij komt nu niet meer; de wereld sluit
 met al wat ik vermeed, haatte of minachtte
 mijn erf in en mijn oude vorsten buiten,
 en ik loop heen en weer, en in en uit,
 een vijand van mijzelf, en in de ruiten
 schittert in wilde en gouden ongenade
 wat me eens verheerlijkte naar ziel en huid,
 toen ik hier nog liep uit te zien naar mijn nomade.

Haat mergelt, als geen liefde zich kan wreken,
 het hart uit en vergiftigt en verschraalt
 het hartebloed, en wat, in deze omstreken,
 rest mij dan haat en waar valt wraak te nemen?
 't Leven werd, door de wereld achterhaald,
 vernederd, en verkiest in een laf teemen
 iedere schande boven iedere schade.
 Waar al wat ik verafschuw zegepraalt,
 wat kan ik doen dan hunkeren naar mijn nomade?

Of, zonder haar, mij met mijn taal afwagen
 waar, onderwerelds, demon zich aan dier
 verhevig, en van dat oud oord gewagen,
 al geeft geen liefde hoop op een weervinden
 van den terugweg. - Werd haar wulpsche zwier,
 dat zwerfsche vuur, waaraan ik mij verblindde,
 voortdurend niet vanuit dat oord geladen?
 Mij rest alleen de tocht nog, nu en hier,
 naar die voorwereld van mijn trouwlooze nomade.

Zij weet het niet en hoeft het niet te weten
 om hier te blijven die zij is; zij kan
 de wereld in de wereld zelf vergeten,
 zacht en wild als een dier. Maar mij verwijzen
 zonder meedoogen de begeerten van
 mijn demon tot die eenzaamste aller reizen.
 Mij kome niets ter wereld meer te stade
 dan wat er nog in mij brandt van een man,
 die van zijn kans op heil afzag om een nomade.

1941.

In de trein

Gedoken in een hoek,
 te murw om nog te klagen -
 in de oude donk're doek
 van de moeheid gehuld,
 en niets ter wereld meer dat mij vervult,
 dan die orgeldeun uit de dagen
 toen wij elkaar nog zagen.

Waar bleef zij? in de stad
 wou ik het niemand vragen;
 alsof ik haar vergat
 sprak ik met wie haar kent;
 maar in mijn ooren zeurde zonder end
 die orgeldeun uit de dagen
 toen wij elkaar nog zagen.

Naar mijn oud kustgehucht
 en het bed waar wij lagen
 voert mij de trein terug,
 de verduisterde trein,
 die dof en uit den treure het refrein
 dreunt van die deun uit de dagen
 toen wij elkaar nog zagen.

Waarom moest het zoo zijn,
 en moet ik dit verdragen
 in de trein, in de trein?
 Ik vrees, dat zelfs de zee
 mij niet meer weg zal redden uit het wee
 van die orgeldeun uit de dagen
 toen wij elkaar nog zagen.

1942.

Onverhoord

Ik kende een man, die in zijn herte
 - als ware het een hart van steen -
 met hamerslag op slag van smarte
 twee regels beitelde, een voor een:
 'O, hou mij vast vanuit de verte -
 ik ben toch immers niets alleen.'

'Waar bleef zij die, door mij verlaten,
 dat schreef en zond het naar mij heen?' -
 sprak hij - 'ik het haar aan de straten,
 en een straat heeft een hart van steen.
 Ik liet haar los vanuit de verte,
 en zij was immers niets alleen.'

Wij zaten waar de vrouwen komen,
 die zijn te koop of zijn te leen,
 die wekken en verraden dromen
 die hén verrieden lang geleên,
 want niemand hield hen uit de verte
 vast, en zij waren niets alleen.

'Ook zij werd een van die verdorden,'
 sprak hij; dan, voor zichzelf heen:
 'en God weet wat van mij moet worden
 met in mijn hart (maar niet in steen)
 dat laatste woord, waarmee haar harte
 onverhoord in den dood verdween:
 'O, hou mij vast vanuit de verte -
 Ik ben toch immers niets alleen.'

Dooi

Moe wankelt weer de murwe dooiwind allerwegen
langs zwarte struiken waar de sneeuw tot oud vuil wordt.
Aanhoudend aan de ramen prevelt weer de regen
al maar van haar, die ik hier niet behouden mocht.

O, dooi, die alom langzaam nu de sneeuw vernedert
- de edele, die blinkend mij bewees hoe valsch zij was -
alomme dooi, die mij toch weer voor haar verteedert,
haar warme schande, waar ik bijna van genas.

1942.

Orgeldeun voor en na I

Hoe konden wij, in den ontrouwen wind geboren,
elkander anders trouw zijn, kind, dan in ontrouw?
Zou ik je voetstap langs dit huis ooit nog weer hooren?
Als ik naar den wind luister, luister ik naar jou. -

Onder mijn huid kan mij geen ander meer vermurwen
al kleum ik bij wat jaren her als vuur begon.
Maar dit norsch hart zou geen dag leven meer aandurven,
geen dag meer, als het niet meer naar je hunkren kon.

II

‘Zou ik je voetstap langs dit huis ooit nog weer hooren?’
schreef ik, lang her, in schuld gedoken bij mijn schouw;
en - het hol steunen van November in mijn ooren -
‘als ik naar den wind luister, luister ik naar jou’.

Berouw was toen nog onderdak, en zij in leven -
heimwee zong hemelver nog uit het avondrood.
Weer wintert het; oorlog houdt mij allang verdreven
uit dat oud nest van haar en mij, en zij is dood.

In zak en asch zit heimwee binnensmonds te momplen,
maar wroeging weet geen weg meer in dood's wijde kou -
Soms hoor ik haar langs dat ver leegstaand huis aanstrompen,
als ik naar den wind luister in een vreemde schouw.

Na jaren

Als ik na jaren de eenige zal wezen,
die dan nog wel eens aan haar denkt, en zacht
haar naam zegt, en haar brieven zit te lezen,
tot mild verwijt daarin hem onverwacht
van oude tranen blind maakt en hij prevelt
'O, waarom ben je dood, zoo lang al dood,
en heb ik mij aan leven weer beneveld -'
dan bid ik nu al het ver avondrood,
dat ik dan zien zal, of de zomerregen,
die haar zoo lief was na den heeten dag,
dat zij het - ach, hoe diep al weggezen
dan in haar doodslaap - nog bespeuren mag
als een geheim bezocht worden in droomen
bij schroomvolle omwege van oud berouw,
tot er een glimlach om haar mond gaat komen
om trouw, bezonken uit zoo lange ontrouw.

1945.

Samen ingesneeuwd

Oud sneeuwlicht door de ontdooide ruit...
 hij staarde in dat dof gloren
 van wat hem restte na haar dood:
 het leeg lot hem beschoren
 sinds hij vergeefs de stilte bad
 eens nog haar stem te hooren.

En, in een dagdroom weggevlucht,
 wou hij die kust weervinden
 waar zij in lust en wrok elkaar
 eens kwelden en beminden;
 want ook haar sterven kon die bond
 van oud zeer niet ontbinden.

Naar haar terug te leve' in àl
 bedwelmder toebehooren
 onder dat dak van hun weleer;
 haar prooi als nooit tevoren
 toen zij nog leefde: wanhoop gaf
 die hoop nog niet verloren.

Terug naar dat oud dorp, naar dat
 leeg huis teruggezogen:
 bezetene, zoo liep hij snel
 en met het hoofd gebogen,
 en keek pas op toen boven hem
 de eerste zeemeeuwen vlogen.

En daar - in zijn verleden voor
 het laatst nog zichtbaar - lagen
 duinrand en dorp, toen plotseling
 zijn oogen niets meer zagen
 dan nacht, en in het wilde weg
 van overal sneeuwvlagen...

Zachte verwarrende overval
 vanuit het alvergeten
 van den doodslaap, waardoor hij nu
 - van geen droom meer bezeten,
 geen weg meer wetend - zich verloor
 in die nacht ongemeten:

weedoms domein, waar dooden wel
 bij de grensovergangen
 nablijven, door hun oude lust
 en leed nog zoo bevangen,
 dat zij hun hier nog levenden
 bedwelmen met verlangen,

en hen betooveren tot zij
 hun aardsche banden slaken
 en, uitgetreden, doof en blind
 dat grensgebied genaken
 waar zij dan, nergens op bedacht,
 bij hun dooden ontwaken.

Hij kwam er bij een open deur,
 aan het eind van zijn krachten -
 slaapzwaar leunde hij binnen, half
 nog blind van die sneeuwjachten:
 daar zag hij, levend, bij een schouw,
 zijn doode, die hem wachtte.

Zij sloeg haar oogen op - en aan
 haar blik was geen ontkomen -
 en fluisterde, toen zij hem in
 haar armen had genomen:
 'nu zijn wij samen ingesneeuwd -
 wie had dat kunnen droomen...'

*

Heeft zij uit haar betoovering
hem toch weer prijsgegeven?
Hij weet wel beter: wat hem hier
nog rest om te beleven
aan lief en leed, waar of met wie,
het werd hem om het even.

Want wie in Weedomsland al bij
zijn dood lief heeft gelegen,
vindt hier geen wellust meer die ooit
bedwelmt tot zulk een zegen -
geen lief meer, en geen dak meer, in
geen velden meer of wegen.

1945.

Deirdre's doodsklacht

Blind als de storm die neerspringt op de waatren,
wreed als de kust die 't rots aan rots beschouwt,
norsch als het zwerk waar de onheilen vergaadren -
blindlings, en norsch, en koud...

Leeg als de zee naar alle verten heenligt,
weerloos en leeg als de getroffen zee,
wild als het schuim dat eenzaam naar de kim vliegt -
weerloos, en wild van wee...

Zoo gij en ik - o, Lot. Niets meer bestaat er.
Liefde verging, door uw geweld bespot.
Blind als de storm en ledig als het water,
Zoo gij en ik, mijn Lot.

1938.

Vraag

O, Vleuglen, niet aan bovenwolksche vuren,
maar in de rookende hitte der spelonken
verzengd... en, Stem, niet in een licht vervoeren
tot zwijgen zaliger dan zang gebracht,
maar heesch en beedlend nu... wordt dit de nacht?
en dit het graf: asch, en al minder vonken?

1928.

De zwerver en de lente I

Achter mijn oogen
sta ik gevangen -
wijkende jubelt verlangen
zonder meêdoogen.

Waar kan ik heengaan?
't is om het even -
maar niet dit leven
buiten den dood.
Bloemen-omwemeld
moet ik onthemeld
staan, en alleen staan,
aan de alom bloeiende wrake bloot.

Mij kwelt de smerte
der dorre bladen,
die langs de paden
nog over zijn...
bloeiende vlagen
doen hen opjagen;
tot in mijn herte
ritselt hun pijn.

Wee mij, gevangen
en geen ontkomen;
door nieuwe droomen
aan de oude nood
overgeleverd
in bloemen gekneveld...
nog roept verlangen
van uit den dood.

Hoe dwong deez' dwang van
bloeien en welken
mij toch weer telken-
maal waar ik dacht
uitweg te vinden?
de bloesemwinden
zongen een zang van
te wreede macht.

Heeft mij ooit zwerven
hiervan ontheven?
Binnen dit leven
dwong mij die nood.
Achter mijn oogen
machtloos bewogen
sta ik te sterven
ver van den dood.

II

Wat is den dood er aan gelegen
 of ik mijn arm zelf werp in de bloemen neer?
 Er bleef geen uitweg meer:
 bijna te weenen wankel ik de wegen
 langs, en de dag is over, en het gaat
 ten avond, maar waar zal 'k mijn angst versteken?
 De branding van het leven hangt te breken
 uit alle heemlen en in mijn gelaat
 brijzlen mijn oogen open, en mijn herte
 komt weerloos en gelijk een wonde bloot...
 De bloesemwind waait uit het avondrood
 en tot mij in en door mij naar de verten
 achter mij waar het opgaan van de maan
 al staat te wachten...
 O, nu de dagen tot ver in de nachten
 zweven en zwenken, waarheen zal ik gaan,
 waarheen ontkomen
 nu dit ontbloeien mij al zingen doet
 boven mijn angst uit, en mijn bloed
 door de weeromvraag van verloren droomen
 bevlogen, rilt van de zalige pijn
 van weer tot lust te zijn verraden...
 o, het geweld dezer genade
 van weer verloren en verrukt te zijn!
 o, deze liefde van te leven
 uit het verlangen naar den dood...
 een vogel jubelt uit het avondrood...
 Mijn hart, mijn hart, waarheen ons te begeven?

1917.

Bij een water

In het helder eenzaam water
staar ik zonde en leed voorbij;
zachtaan donkerder en later
gaan de wolken onder mij.
Welke droomen - geesten? - waren 't
die mijn strijd hebben gesticht:
'k zie alleen mijzelf van starend
aangezicht tot aangezicht.
Een oud blad komt neergedwereld
uit geritsel dat ik hoor;
rimpelende gaat een wereld
met mij onder mij te loor
zonder vroeger, zonder later.

Geheimzinnig helder blijft
weldra weer het eenzaam water.

Waar het, neergedwereld, drijft,
voelt mijn hart, in het bezinnen
van een heimwee oud en groot,
dat het den dood gaat beminnen
en het leven om den dood.

1921.

In memoriam Slauerhoff

Soms kon de zachtheid die hij steeds verbeet
nog schuw een uitweg naar zijn oogen vinden:
een mild licht door die scherven, waarin leed
door wrok was stukgebroken tot ellenden.

*

Dit schreef ik in den trein naar waar hij lag
te sterven, terwijl ik de wilde duinen
van ons verleden jaar verdwijnen zag.
Waar de getemden wonen en hun tuinen

verzorgen, vond ik hem, wel al voorgoed
geveld en als een wild, dat aangeschoten
ligt en in langzame stilte leegbloedt,
maar - en hoe ver dan ook van zijn genooten -

toch als groot wild nog - want zij zijn groot wild,
dichters als hij, en de eigen jagers tevens:
vluchtend, verwoed door zichzelf nagesneld
tot in de grimmige uithoeken des levens.

En dan, gedreven in een laatste nauw,
maakt het wild keer; zal de jager prooi worden?
het is er stil en laat, de lucht hangt grauw,
en wat er eenmaal heeft gebloeid, verdorde.

Zij staan, weerszijdsch gevaar, er oog in oog,
loerend, op sprong: 't lang mes, de korte tanden
getrokken en ontbloot, de schouders hoog,
de schonken laag, tegenover elkander.

Maar plotseling, suizend en onzichtbaar,
 is daar een groter jager aangekomen;
 de jacht heeft uit: zij liggen bij elkaar
 thans, en hun vijandschap is hun ontnomen.

Handen en klauwen saamgevlochten, ligt
 - terwijl de lucht nu breekt - een enkel wezen
 in dien uithoek, alreeds vervuld wellicht,
 en zeker van tweespalt voorgoed genezen.

*

Zoo naar de ziel, de sombre, want zij was
 hem somber en gelijk een onderwereld.
 Maar naar het lichter hart, dat niet genas,
 zie ik die kamer weer, en buiten dwerelt

herfst in den welverzorgden tuin al. Stil
 komt nu de zuster van het rusthuis binnen
 omdat hij belde, en vraagt hem wat hij wil,
 en schikt de dekens en het koele linnen.

En dank'bre zachtheid, die hij steeds verbeet,
 komt nog een uitweg door zijn oogen vinden,
 en heelt de ellendescherven weer tot leed,
 het goede leed van wie vergeefs beminden.

De stervende

Wie praat daarbuiten in zon en wind
van den ouden tuin?
de stem van een, die ik heb bemind,
kon niet lichter en lieflijker zijn.

En wie is de vreemde, die met haar praat?
o, huiverend harte mijn,
de stem van een, dien ik heb gehaat,
kon niet schooner en donkerder zijn.

Moest dan alles een droom, dien de wind verhaalt
aan het licht en het loover, zijn?
de wind gaat liggen... de avond daalt...
en het zal over zijn.

1921.

De doode

De dag breekt aan; hoe is het vredig
en niets verwoest; het regent zacht.
De vijand zong de veste ledig
en is verdwenen in den nacht
met hem, die zonder taal of teeken
dit onbewoonde achterliet;
en spoorlooze eeuwen zijn verstreken
van toen vannacht dit is geschied
tot nu wij, hier gekomen zijnde,
de veste vinden zonder naam,
en zonder strijd de strijd ten einde.

De stille regen aan het raam
wordt stiller, en klaart op; een merel
fluit buiten in den ouden tuin.
Waar is de droefheid van de wereld?
Een stiller en een ouder zijn
is al wat wij hier nog ervaren,
en een vermoeden, dat zijn stem
verdwijnend zingt achter de jaren.

Ons rest nog enkel dit van hem
terug te leggen uit onze armen
in de aarde, die naar liefde en recht
met haar zacht gras zich zal ontfermen
over de muren die zijn geslecht.

1921.

IV

Tegen de wereld

De prins weergekeerd

Ligt ergens nog die helm? en dat kuras,
bestaat het nog? Geringschat, ongedragen,
laat dit tijdperk, wat eens van geest en ras
getuigde, roesten. Joelen, spot, weeklagen,
heesch natellen van goud: onder de lage
wolken klinkt anders niet; de rest werd asch.

De rest: de handen van een prins, het hoofd
dat eenmaal uit genotzucht vastberaden
het edel hart bevrijdde in een geloof
en in een op genade of ongenade
strijden, tot geestdrift met beheerschte daden
uit keurbende' een volk oogstte, schoof aan schoof.

Konden de grooten, die - hun jeugd voorbij -
bezield oorloogden, na een reeks geslachten
weer jong terugkomen, en stond ook hij
zoo en thans weergekeerd, en hier, bij machte
ons te verstaan naar daden en gedachten,
hoe zou hij ons dan aanzien, u en mij?

De dag gaat uit; niets wordt er meer gehoord
dan uit ver dorp kindren die spelend schreeuwen -
Maar hier staat in wak licht, dat, nog doorgloord
van eeuwen her, kwijnt door ophanden sneeuwen,
dit beeld van voor hij vocht, dat na vier eeuwen
thans op wat inkeer zich afvroeg, antwoordt.

Zwijgzaam en terughoudend, haast alweer
afgewend, is de blik; de zijdlingsche oogen
dralen mismoedig, ziende heinde en ver
de hevigen ontzield, de zielsbewoognen
ontmand, en zijn arm volk, den geest verloochnend,
vallende uiteen in benden, her en der.

Zoals den oogopslag houdt ook dien mond
hoog misprijzen teleurgesteld omwreveld -
De korte winterdag heeft uit, en rond
dit huis, waar hoop aan wanhoop zich benevelt,
ligt het voormaalg in stilte en ijs gekneveld,
en wat de toekomst bergt, blijft ondoorgrond.

1932.

Optimistische kunstenaars

Nu voorwereldlijk groot
met wolkvaan op vaan
ik den storm over nood
en puin zie gaan
dezer wereld, en mijn bloed
voel, zelve bang,
zwalpen van den moed
van den ondergang,
en het wrekend gevaar
staamlend bezing -
praten zij met elkaar
ter vergadering:
hoe het volk moet zijn
wil hun kunst eenmaal
voor het volk weer zijn.

In hun gehuurde zaal,
hebben zij het uitgerekend,
tesamen, en blij.
Wat die wind beteekent
vergaten zij.

1922.

Sociale idealisten

Zij weten vast en zeker
hoe alles goed zal gaan.
Zij laten bed en beker
leeg en vergeten staan.

Door droge lippen drukken
zij zich glashelder uit.
Hun droom kan niet mislukken:
Vooruitgang is hun bruid.

Ik zie, waar ze op een rij staan
als eieren in hun rek,
Verlaine aan hen voorbijgaan,
momp'lend, door een poel drek.

1942.

Een dichter van thans

Onder den voet geloopt hier gedruide drommen
 van links of rechts, met in zijn ooren hun gehuil
 - rauw koor van afgericht gejubel of gejammer -
 bijt, meer dan zij, hij in het stof en in het vuil
 van deze wereld. In de rafels van zijn kleeren
 ziet hij zijn lange leden liggen, eens gewend
 aan andren gang dan dit bevolen opmarcheeren,
 dat hem zijn hart vertrappt, dat al wat het niet kent
 vertrappt, en, zoo gekend, met hoonen zou verguizen.

Onder den voet geloopt, in zijn linkerhand
 een schelp, breekbare waarborg van het eeuwig suizen,
 en in zijn rechter een glasscherf, die de open brand
 van ander licht weleer in een smal torenvenster
 doorliet, ligt hij verworpen, maar zijn trots volstaat
 met dit bewaarde: verre stem en ijle glinster
 die zullen zijn als wat nu is ten onder gaat.

1936.

Uit de jaren van 'een winter aan zee'

1

Elk helder rebelleeren
verbloedt. Om de oude troon
in voorgewend vereeren
staan de horden. Erkend
onbevoegd machtsvertoon
rangschildt zich allerwegen
tot een norsch dreigement
van dwang en geweldplegen.

2

De geest laat af. Alom
neemt van geboren knechten
drom na gedrilde drom
de kansen waar. Zij schrijven
hun wetten voor, en echten
hun namaak. Zonder strijd
verricht, als rouw bedrijven,
het denken dwangarbeid.

1935.

Voor West-Europa

Trok adel zich in verre wolken
 voor goed terug? en zijn er geen
 manbare droomen te vertolken
 meer over, dan die waan alleen
 van overeind, maar zonder vechten,
 te sterven als een dorre staak?
 Een volk van knechten komt de wereld knechten,
 aangevoerd door een brallende onderkaak.

Van hier, waar Geuzen, waar Oranje,
 de jood Spinoza, en Rembrandt,
 en tachtig jaren tegen Spanje
 geboekt staan, vanuit dit oud land
 ziet men Europa's grootheid slechten
 voor slaventoekomst-in-de-maak:
 een volk van knechten komt de wereld knechten
 tot onderworpenheid aan de onderkaak.

't Vrij Derde Rijk, waar geen drie Burgers
 meer vrij zijn, stelt de wet, en stelt
 leugens, geharnast, aan tot wurgers
 van den nabuur, die stad en veld,
 terwijl hij zieltoogt, ziet ontrenchen
 door 't Onrecht, dat van vreugde blaakt.
 Een volk van knechten komt de wereld knechten
 ter eere van een bluffende onderkaak.

Waar bleven de overwolksche maten
 van Beethoven en Hölderlin?
 Cohorten derderangsch kordaten,
 door wanhoop niet meer te overzien,
 doen de aarde dreunen, en verrichten
 daaglijks hun toegesnauwde taak.
 Een volk van knechten komt de wereld knechten,
 en zang wordt overblaft door de onderkaak.

En waar die onderkaak orakelt
daar houdt de geest zich als een muis,
en wordt het kruis gelijkgeschakeld
onder een ratelend hakenkruis,
tot al wat echt bleef aan de onechten
ten prooi valt in hun lage wraak:
een volk van knechten komt de wereld knechten
tot onderworpenheid aan de onderkaak.

En 't Westen? veilig verontwaardigd
tot het gevaar het overvalt?
en geen meer weet waar het scherp zwaard ligt?
Dan komt met onderwolksch gebral
dat volk van knechten onze wereld knechten,
en voor wij sterven gunt het ons tot taak
gehoorzaam nog een zegekrans te vlechten
voor een laag voorhoofd en en een onderkaak.

Bergen-Ascona, Maart-April 1939.

Zwaar weer op til

Bang eerst, dan doods thans van angsthijgen
 hoorbaar al, viel de stilte na
 rukwind op rukwind in. Geen zwijgen
 verzwijgt meer wat elk weet: weldra
 gaat de storm van het lot opsteken.
 Nog slaapt het uur, maar wild en ijl
 weerlichtte boven de grensstreken
 al het onheil.

De vale ontelbren, die geen wereld
 hadden dan deze late: afschuw
 verdorde hen, en wanhoop dwerelt
 van her en der de ellendigen nu
 het oude westen langs, vergeetnen
 des levens reeds, en enkel nog
 rand en afgrond voor de bezeetnen
 in hun aantocht.

En dezen, wanend zich verkoornen
 van dat wild lot: wat hen doorwoedt
 het is de roes des doods, het toornen
 over de zwichtenden, de gloed
 die roekeloozen tot ijlkoortsen
 aanblaast, en onder dof gezang
 den roetwalm injaagt van de toortsen
 van de ondergang.

De ophanden storm zal hol uitruischen
 als straks het ondergraven Kruis
 omver zakt, en die andre kruisen
 zijn stukgerateld, en het Huis
 Europa puin is. - Heerscht, fanatisch
 aanbeden, in een stalen kou
 de maansikkel dan aziatisch
 boven Moscou? -

12 Aug. 1939.

Drie dichters en de oorlog I

Als de oorlog ons niet net nog voor is
komt zij hier morgen in mijn armen slapen.
De wereld leerde ons wel 't geluk te kapen,
roovers te zijn, die voor de kans te loor is
toeslaan, en lachende hun buit saamrapen,

en in het diepe roofhol binnensleepen
wat deugd hen, heesch van ergernis, betwistte.
O, Noodlot, reken ons tot uw vermisten
nog één nacht lang om elk uur te verdwepen
aan alles waar de kwezels nooit van wisten.

En daarna moogt ge ons, prooien, warmnog, samen
op de aschbelt dezer late wereld gooien,
om die hoop vuil onverdiend op te tooien
met haar lichaam, als eens met de lichamen
van Deirdre en van Helena van Troje.

II

Waar bleef de Schoonheid? - Zij, die boeken halen,
naslaan en schrijven, en die voor hun tijd
schraal zijn, kuchen kortademig van spijt,
dat zij een toestand was van mensch en staat,
en door een braaf plan wel valt te herhalen.
Maar ik ben verzot op oude verhalen
en weet wel beter waar zij staat en gaat.

Reeds woedt de ziel vlak achter onze steden,
een baaierd van vergelding in aantocht,
en daarin - af en aan, en in de bocht
al roepende - gaat zijzelf, ontembaar,
niet te weerstaan als in haar wildst verleden,
en tilt en drukt, voor ons ophanden heden,
den helm van onheil over 't welig haar.

Hoog overstemt haar roepen reeds de alarmen
van tronen en van straten in het hart
van den eenzame, die zijn bitter part
verkropt om haar, en die om haar dien god
van angst en murwe deernis en heesch kermen
afzwoer, hunkerend om in haar omarmen
staamlend vernield te worden van genot.

III

Wereld, die Pharaoh verdorde
 tot Rockefeller, bibberend van een macht
 door Ramses, kon hij weerkeeren, veracht -
 en die met drukinkt in een moeite door
 bewust de dorst verhit der slavenhorden.
 Gaat gij te loor of gaat gij half te loor,
 wat deert het mij in dezen winternacht?

Wel redekavelt gij, gedoemde,
 maar laat bij Noorderlicht uw Ilias
 van Finland in den steek. Uw vuil moeras
 bevroor met stank en al, en werd doodstil
 tusschen de beide linies, de geroemde;
 uw leuzen braken al bij 't eerst geschil
 aan gore scherven: staat en klasse en ras.

Maar dat laat Beest, blindlings verheerlijkt,
 doch dat u haat, en Zij die ontembaar
 bleef, hoezeer ook versmaad, vonden elkaar:
 Machine en Ziel, ophanden schrikbewind:
 Eenzamen worden er het vreeslijk weerlicht,
 heilloos achter het grommend labyrinth
 vliegende van uw stad, al van gewaar.

Daar, in het nauwe slop gedreven
 van de gedachten die uw vrije pers
 reeksgewijs losliet en die zang en vers
 ombeurten wurgden, kleumen zij bijeen
 die de verliefden waren van het leven,
 de pralenden - voor dezen, een voor een,
 bestaat, dan gij, er niets onteerenders.

En niets verheerlijkers tevens
dan die vuurdroom, dat het weldra gedaan
zal zijn met u en dat gij zult vergaan,
waar, hoe dan ook. Nog preevlen zij maar wat,
maar zij zijn de bevlogenen des levens
voor gij het weet, en midden in uw stad,
en zullen zingend in de baaierd staan.

Uw baaierd, waarin gij zult worden
vernield door wat de hoop was van uw macht,
onder de blik van haar die gij veracht
hebt en getergd, en die over u thans
woest zal gaan zwalpen met uw eigen horden.
Uw slecht verhaal loopt af, uw laatste kans
verkeken. Peilloos straalt de winternacht.

1940.

En marge

Niets ter wereld

De ziel erkent uit zelfbehoud
maar twee gegevens:
het eeuwige: het goud -
het oogenblik: het zout
des levens.

De machine spreekt

Niet door het volk waar ik werd uitgevonden
kon ooit de mensch gansch in mijn macht geraken,
't Kan slechts door hen, die mij niet maken konden,
maar die zich tot wat ik ben laten maken.

Promotie

De wereld, niets ontziende,
maakt, mits hij ervoor vecht,
tot beul den knecht,
tot beulsknecht diens bediende.

Het ergste

Erger dan in de macht
van wat gij verafschuwt,
gruwt gij als dat u duwt
onder wat gij veracht.

1941.

In memoriam Charles Edgar du Perron et Menno ter Braak obierunt Idibus v memxl

I

Omdat ook hier de aan bod gekomen wereld
hun wereld brak, gingen zij, broederpaar,
- gelijk zij, door de voorvragen omdwereld,
zich weerden naast elkander - naast elkaar
den dood in, dit bloedjaar.

Zij wisten van geen wijken, van geen zwenken,
binnen het streng perk dat het lot hun bood.
Het leven sloeg, slaags rakend met hun denken,
hen daar tot mannen, en thans heeft de dood
tot menschen hen vergroot.

En, de nacht in van zijn spoorlooze ontferming,
droeg hij, met hen, hun taal weg uit dit oord -
Haar nam hij in voorloopige bescherming:
bij hem alleen geldt van dat goede woord
de zin nog onverstoord.

Zoo is, voorzoover iets het hier nog zijn kan,
het goed, want geen van beiden was in staat
verder te leven ook maar in den schijn van
knechtschap - en dat is waar het thans om gaat
voor wie zijn van hun maat.

Hun zin was niet mijn zin, en tot de jaren
waarin wij vrienden werden, wist ik niet
dat ik eens woordvoerders zooals zij waren
met trots zou nooden binnen het gebied,
dat mij de wereld liet -

en nóg wel laat, - ik zeg het haast met schaamte,
denkend aan hen, en aan die wereld, waar
zij inderhaast niet meer dan hun geraamten
aan gunden waar zij stonden naast elkaar,
voor de afreis kant en klaar.

Dat de een den dood moest roepen, die den ander
toen snel ontbood - 't is bijzaak voor wie blijft
binnen een Troje dat ontploft in branden
en met als Helena een dor wild wijf
dat jammerschreeuwt en kijft.

Dat is wat zij, in hun perk, niet voorzagen -
noch dat de Ontembre thans tegen de Stad
haar meest gehate horden op gaat jagen:
door wat haar loochent in een wild bloedbad
stortend wat haar vergat.

Zoo bar werd de ontrouw, dat zij door bezeten
kettters haar wraak ontketent, en het haar
koud laat of dezen weten of niet weten
wat of zij doen, als zij de wereld maar
brengen in doodsgevaar.

'k Voorvoelde 't jaren lang en nu het doorbreekt
loop ik vol leven, ik sta blank en wacht
de springvloed, en mijn oog smeekt en mijn oor smeekt,
dat ik het waar mag nemen voor de nacht
valt waar het graf mij wacht.

II

Zou 't nog een wijle er helder zijn? een avondsonde
 gelijk er vroeger in het leven wel eens was?
 Zij komen er wellicht dan op de heimweerde
 die dooden nog wel houden, met langzame pas
 aanwaden door het diepe gras.

Geslaakt uit de oude tweedracht met de wereld, komen
 zij nader daar, verdiept in een nieuw vraaggesprek,
 langs nog van overzee beschenen steile boomen,
 naar waar, ontkomen tot den dood, ik mij uitstrek
 dichtbij een ronde waterplek.

En vlijen zich na een verheugd maar onverwonderd
 weerzijds verwelkomen aan mijne zijde neer
 alsof er niets gebeurd was, en wij praten onder
 het zwatelen dier nog verlichte populieren weer,
 lachend oneenig als weleer.

Minder oneenig wel, waar denken, geen belust zijn
 op eigen spel meer over, jong en eeuwenoud,
 langs de grensdreven dralen blijft van dit bewustzijn,
 eer het zijn verderleven zonder voorbehoud
 aan de geheimen toevertrouwt.

Dan, als het gouden stervensuur die grens ten laatste
 prijsgeeft, en enkel nog de boomtoppen beschijnt,
 die zoo stil werden of een spiegel hen weerkaatste -
 komen wij, zonder meer te spreken, overeind
 en gaan tot we aan dat water zijn:

een hemeldiep betooverde afgrond: avondwolken,
ondergezonken tot een ander wereldrond
houden er het geheim van de aarde en van haar volken,
maar in een zoo oud licht, dat elk van ons doorgrondt
hoe kort de mensch er maar bestond,

en hoe bijkomstig er zijn wereld was. - Wij staren
ademloos in die spiegel van het leven neer
en worden eenzaam - en als ik, omdat de blaren
met de avond weer gaan zwatelen, mijn oogen weer
omhoogsla, zijn zij er niet meer.

III

Wat doet de ziel vooruit te droomen
op dit bar pleit? er midden in
lagen zij dood, en zonder droomen
stonden hun vrouwen midden in
een leeg begin.

Naast haar, bij hem die werd ontboden
stond ik. Streng sloot nog stugge moed
zijn mond af, als van een die noode
er dan het zwijgen maar toe doet,
omdat het moet.

Zoo ligt geen naar de ziel verlost -
daar lag een man, tot mensch vergroot,
die opkwam voor de volle kosten
zijns levens, en die stierf in nood.
Hem hield de dood

onder zegel van mond en oogen:
vlakbij nog: ontoegankelijk;
vereenzaamd; wars van mededoogen:
een nog niet buiten ons bereik
voorbeeld gelijk.

Want elk vrij mensch moet zich klaar maken
te blijven staan zooals hij lag:
binnen bereik; niet te genaken,
staande schijndood; geen schild; geen vlag:
zoo overdag.

Maar elk gaat, als de nacht komt vallen,
staan aan zijn open raam en slaat
zijn oogen op, en weet door allen
zich aangezien, en ondergaat
waar het op staat.

Dan haalt, aan ziel's nog open ramen,
tegen der horden slavenkracht
de vrije moed van den eenzame
zijn hart op aan de wereldnacht
waarin hij wacht.

Al zal het hen in schijn berouwen,
zij houden zoo - hun lot hun eer -
stand, zonder schild, maar met betrouwen.
En al gewagen zij niet meer
van God, den Heer,

Hem is dat zeker om het even
als Hij hen zoo maar houden mag.
En ik dank het, wordt mij gegeven
mijn laat leven nog zoo te leven,
dat ik mijn vriend dien onheilsdag
dood liggen zag.

1940.

Ook Marsman

Ik denk, nu de wind wild
om het huis te keer gaat,
aan wat hij heeft gewild,
aan waar hij nog voor staat
woord voor woord,
onverhoord.

Overal waar hij zwierf
waait regen, waait zonlicht.
Alleen waar hij stierf
sloeg de Noordzee dicht,
en zwalpt door
als tevoor.

Verdween hij? Verdween hij niet?
de wereld zwalpt als een zee
over haar eigen gebied -
Maar wellicht is daarmee
ook terecht
niets gezegd.

In den sombren zomer gaat
de wind om het huis te keer.
Ook Marsmans gelaat
zien wij nooit weer.
Onverhoord
blijft ons woord.

1940.

Helena's inkeer

Een fragment

Le Poète Stésichore, ayant maudit dans ses vers Hélène, pour les maux attirés par elle sur les Grecs, est frappé par Vénus de cécité et, comprenant alors sa faute, compose une palinodie où il exprime son regret d'avoir blasphémé contre la beauté.

Waar ligt het land waar zij had moeten leven
met haar hart, dat groot en onstuimig was?
Zij was niet van hun ras,
maar als een roekeloze droom, verheven
van heil en onheil, boven hun gelaten
die konkelden met wulpschheid en verdriet -
Zaagt gij dan niet
hoe zij ging als een oud verhaal door hunne straten,
een oud verhaal, een hooge brandende sage,
en hoe zij schreed
als een, die enkel nog van wolken weet?
Ik zag haar eenmaal, in die eerste dagen
van mijn ontwaken: tegen 't avondrood,
boven de stad uit, op het viaduct,
stond zij en lachte peinzend, en verrukt
snoof zij den zeewind van een verren dood.

Zij werd - en 't bleef haar somber voorrecht hier -
in d'eeuwigen aantocht van den droom geboren,
met in haar blik 't noodlottig westerglaren
over deez' wereld, en den rossen zwier
van een verwoestende' eindbrand in heur haren.
Zij ging als zwevende, zij schreed gelijk
hooge gevleugelden uit een ander rijk

eenmaal toen zij hier neergestreken waren
 geschreden hebben, en zoo ging zij dit
 grauw labyrinth van wereldlijk ervaren
 door, een bevlogene, naar andre wet
 zich tijdelijk hier bewegend, nagekeken
 door de verwonderden, maar nooit herkend
 in haar kort oponthoud
 en doortocht naar de ontwerelde grensstreken,
 waarheen zij, onbekommerd en verblind,
 haar nachten en haar dagen
 onder den zegen en het voorbehoud
 van ouder macht op elke vlaag dorst wagen
 van elken wind,
 als wie, vervoerd, zich vleuglen weet te dragen,
 die altijd een ontkomen openhouden
 en, rechtens herkomst, het vertrouwde
 beroep op eeuwiger bestemming zijn.

* * *

Haast een kwarteeuw verstreek: weer, bij den schijn
 van de kaarsvlam, zit ik ineengedoken
 bij deze taal, eens aan mijn jeugd ontloken:
 vergeeld is het papier,
 en knoestig werd de hand, die het vasthoudt.
 Maar de eindbrand, dien ik in den rossen zwier
 van dat breed haar voorzag, is uitgebroken:
 reeds stortte wat in 't Westen stond gebouwd
 tot rookend puin, uit zwarte brokkelmonden
 gapend ten hemel, die een norsch zwerk werd.
 Het daglicht is als het aanbreekt al oud;
 alom verhevig ziekte zich aan zonde,
 en alle uitwegen houdt de haat versperd.

En nog, het het mij koud,
als ik maar wist, dat zij een goed heenkomen
gezocht had, want zij had het nog gevonden.
Maar ik weet beter: zij zag hier haar kans:
waar ook een ingekeerde ziener thans,
verre van te voorkonden,
zijn hart vasthoudt
om deze weerwraak van verraden droomen,
hij weet, dat zij de leiding heeft genomen
en dat zij alles nu op alles zet.
Het gelden van haar wet
vond ingang, en door niets meer te weerhouden,
doof voor het jammeren der zielsbenauwden,
blind voor den bouwval waar hun angst uit vlucht,
voltrekt zij wat zij wil.

Allang, allang was dit op til -
want leefden hierom niet haar lotsvertrouwen
al jaren zielsverrukt en hartsbeducht?
Bleef in het domp bederf der wereldlucht
haar wezen, dat van ouds van geen opgeven
ooit weten wou, niet hangen als een beven
dat sidderen werd, tot het in angstgeril
zich den geladen eenzame meedeelde,
in hunkeren naar onheil, naar de weelde,
naar de verlossingsweelde van een ramp?
Nooit meer vergeet ik, hoe stil, hoe doodstil,
het hier toen werd, want in den klammen damp
van onze schande werd toen voor het eerst de
verheving, waartoe zij zich beheerschte
en introk, kenbaar aan de duizendtallen.

Ten einder dier toen ingevallen
 stilte van hun doodsbleek en zonder wil zijn
 weerlichtte al van het niet meer te bezweren
 noodlot het nu op til zijnd
 oordeelen in verbolgen wonderen.

Langzaam naar de aarde zonk de almensch doorheen
 de volkren in die stonde; zijn onteeren
 brak den doorhuiverden als angstzweet uit.
 Koud zweet, en dat alleen
 verbond, en eerder niet, de ontbondenen
 tot saamgeschoolden, in hun bange schande
 het nog onzekere al ten zekeren buit.

Toen was het ook, dat zij, die lang voorheen
 met droomzware oogen en met leege handen
 neerwaarts inkeerend zich afzonderden,
 aan het vaal daglicht zijn teruggekomen:
 laatste aanhangers der vroegste werelddroomen,
 verstaanbaar voor elkaar, geheim voor derden,
 hadden zij, door vervalscht licht aan den lijve
 bedreigd en schuw gemaakt,
 toen de voortekenen gegeven werden
 den nacht gezocht om helderziend te blijven.

Thans, uit die ingekeerde wake ontwaakt,
 zijn zij, geroepenen, omhooggekomen
 tot deze wolkbreuk van verbolgen droomen
 over een wereld, die zichzelf belijdt,
 den geest onthemde en geen slaap erkende
 dan den ziellooze' en die uit feit aan feit
 de schakels klonk waar hoogmoed aan ellende
 mee werd geketend. Over dit slecht rijk

beleven, weergekeerd, zij zienderoogen
 thans de machtsovername en de aangevlogen
 en neergestorte en strijk
 en zet genomen wraak van de ontembare,
 de heldere, maar die zich hoog omwolkte
 toen het hoovaardig brein den droom ontvolkte -
 O, Gij, sinds duur van eeuwendurende jaren
 vergetene of in schaamte en list verbloemde,
 maar die ik eens tegen het avondrood
 gezien heb in den zeewind van den dood,
 en toen de schoonheid noemde,
 en nog de schoonheid noem, nu gij vernielt -

Nu weet ik het, door ondergang bezielde,
 en wat ten onder gaat is om het even:
 dit is het land waar gij wilt blijven leven,
 al weet gij, dat gij er nooit wonen zult
 zoomin als de ziel zelve, en wat, vergode,
 waart ge anders ooit dan heils- of onheilsbode
 van de ziel zelve, en hebt in strenge onschuld
 de schuldige geslachten van weleer
 boven den jammer of den toorn der horden
 de toedracht van hun zijn gewaar doen worden
 naar den maatstaf der eeuwen. Keer op keer,
 maar enkel door uw ingreep, kon op aarde
 zoo de gewroken ziel den mensch dagvaarden,
 zijn weeklacht met verrukte stomheid slaan,
 met heimwee naar zijn oorsprong hem verteeren
 in lust en pijn om hem zijn lot te leeren
 ten overstaan
 dier eerstelingen, naar wie lang voorheen
 hij in zijn zingende' aanvang zelf nog zweemde -
 dier helderen van wie hij zich vervreemde

sinds, binnen steil geweld van staal en steen,
 tegen het zonlicht zich zijn hoogmoed keerde,
 en hij - met de open hemelstad in zicht -
 in zijn wanstad, hel van onthemeld licht,
 deze aarde, die hem droeg en voedde, onteerde,
 geslachten lang -

Schoonheid, gij, die ten onheil thans u gordde -
 heillooze Helena - zoo bang
 is het den mensch om het door haat verdorde
 hart bij uw wrekende' aantocht nooit geworden:
 van overleverd hooren-zeggen slechts
 wist hij van wat hij nu met eigen oogen
 en oorverdoovende ziet aangevlogen:
 't oordeel, voorkondigd lang, maar averechts
 begrepen steeds en op een leege baan
 van ongevaarlijke eeuwigheid geschoven,
 heeft, voor hij toe kon komen aan gelooven,
 den hardgeloovige te niet gedaan,
 verduisterd, maar de maaksels van zijn brein
 blinkend verhevigd tot gevlerkte beesten,
 die hem, met wat hij is en is geweest en
 nog worden wilde en al begon te zijn,
 vanuit de onzalige wolke' en 't wreed azuur
 verpletteren, hem met zichzelf bestokend,
 tot slechts puin, heet nog, toont, doodstil narookend,
 het oord waar gij uw wraak naamt.

Zou dat uur
 het duister uur van ook uw inkeer blijken,
 als, na dit woest treurspel der wereldrijken,
 de zin der wereld zelve leegte bleek?

* * *

Traag, moeizaam, woord voor doodzwaar woord, bezweek
van uw verkeer met hoop en lot der volken
het aangeleerd vermogen tot vertolken,
waarin zoo menigmaal
- zich sterkende aan den waan van te openbaren
met den hoogmoed der wanhoop - norsch mijn taal
smeekbede of aanklacht van het hart ontweek.
Want zoo verstreek
in luid uitstel van ingekeerd ervaren
weergalmende een kwart eeuw...

Bergen - Breukelen 1918-1943.

In memoriam president Roosevelt

Hem nam de Dood eer wij hem danken konden
voor wat er ons aan leven overschoot
na vijf jaar sterven, want hem nam de Dood
toen hier de eerloozen nog gewapend stonden,
die in deze eeuw van bloedend avondrood
ten tweeden male Europa's menschdom schonden.
Maar niet nam hem de Dood eer hij op aarde
zijn grootsch aandeel verdiend had in ons hart,
noch eer dat beulenvolk, van zonden zwart,
alom het puin van de eigen trots ontwaarde;
en God weet of de Dood hem niet de smart
en weedom van een derde noodweer spaarde.

1945.

Overzicht

Toen de eeuw begon met het afnemen van den geest,
die hemel schept en hel, maar tusschen wieg en graf
de bonte stoet aanvaardt van heilige tot beest,
nam ook de ziel, ontzenuwende in idealen,
tot dwepen met een kleurenarme menschheid af
in een betoogen heesch van haastig ademhalen.

Wat kwam ervan, dan dat de hemel nog zieltoogt
in zielen die vergeefs als schemerlampen zijn,
maar dat de hel op toegang tot de wereld boogt
en niet vergeefs aan barsche ontzielden stralen
en snelle vlerken leent om in rosse weerschijn
op wieg en graf haar overwinning te behalen.

Haar rauwe zege, die een wereldbouw beheerscht,
onzaalger dan den bouwval dien zij overwon:
een late mierenhoop van menschen, waar vooreerst
het wezen van den mensch zichzelf een dreigend falen
om de planeet vervuld en halverweg de zon
van erts tot arend zegevierend te herhalen,

bewust mag maken in die enkelen, wier geest
hemel en hel bewaart omdat zij wieg en graf
trouw zijn en open staan voor heilige en voor beest.
Zij zien de steden gloren en het land vervalten
terwijl zij van voormalige droomtoppen af
langs ruischende afgronden nadenkend nederdalen.

1936.

V
In ballingschap

In ballingschap

Ik kon vannacht niet slapen, zoo heb ik gesmacht
naar de eenige aardsche stem die mij nog kan verlossen:
naar dat groot aangaan van de zee bij de Hondsbossche,
de lange wering in het noorden van den nacht.
Wel had een stem het buiten over heide en bosschen -
maar heeft de nachtwind ooit een balling troost gebracht?

Ik hard het leven in dit binnenland niet meer -
Mij staan handel en wandel en de murwe zeden
hier van de menschen tegen; ik raak uitgestreden -
Wel gaat nog wie ik was met wie ik word te keer,
doch in de wanhoop der onmacht, en door mijn leden
weegt zwaar de walg van zak en asch en van oud zeer.

Als ik hier blijf wordt wie ik was mijn leven moe -
O, verre zee - o, angst, ver van mijzelf te sterven...
Het scheidend licht, dat naflonkert in heldre scherven,
schuwt dit bezoedeld vleesch, waarin ik mij verdoe
aan lam berouw en voorproef van verdiend onterven -
Waar moet het hier, als ik hier blijf, met mij naar toe?

Angst, ver te sterven van mijzelf - o, verre zee,
en dorp, oud dorp van storm en stilte, en ouder duinen,
waar ik, bij vallend donker, momplend langs de puinen
van Troje terugstropelde naar mijn woonsteê...
Wat moet ik langer hier in deze veilige tuinen
van de bevredigden met mijn rampzalige onvreê?

Geen meeuwen roepen mij hier meer, geen zee gaat aan
en legt die schreeuw der late steden nog het zwijgen
van de vervlogen eeuwen op: naar adem hijgen,
meer krijgt het lot hier van de wereld niet gedaan -
en dat van overzee, dat heimwee, eens mijn eigen:
geen woord valt van die doode taal meer te verstaan.

Toch, ééns - onzichtbaar in het licht aanwezig - sprák
 er een die taal bij glazen deuren, lang verloren,
 en stond er met zijn oogopslag mij te doorboren:
 doodelijk heil, dat mij gelouterd openbrak.
 Waar kan ik ooit voortaan de leege naklank hooren
 zonder te bloeden uit de wond, die hij mij stak?

Waar bleef hij? doodsch liet hij het licht achter, en leeg -
 en in het leeg doodsch licht ging de wond trekken en dragen:
 vuil van oud zeer, traag uitvloeisel van dat versagen
 waartoe de wereld het besmette heimwee kreeg:
 dat eens ontembare der ziel en van haar vlagen,
 wat brengt het thans, in het bang hart, niet al te weeg?

Daar steekt de wond, want tot de wereld zonk het hart
 traag af; en draagt de wond, een schandvlek van de wereld
 loopt goor uit; en gaat zij, om wat eens werd verheerlijkt,
 langzaam nabloeden uit die diepontstoken haard:
 druppel na afgeperste druppel, die zij neertelt,
 het hartebloed der wereld ligt erin geklaard.

Ontzield, vernederd, in dit domp noodlazaret
 van het wrak hart ondergebracht om er te sterven -
 o, heimwee, hoe moest gij het bij het lot verkerven,
 dat gij bezoedeld woelt op zulk een nauw doodsbed -
 Waart tijdig gij verbrijzeld maar tot heldre scherven!
 nu kwijnt het scheidend licht, en nergens flonkert het.

Al lang drong van geen meeuw de kreet tot hier meer door -
 en dat groot aangaan van de zee- 't zweeg lang geleden;
 enkel die schreeuw der late schandelijke steden
 breekt soms nog het doodsch kreunen en vindt bang gehoor.
 Hart, oord van storm en stilte eens, en van zilte zeden...
 maar geen oud dorpsverhaal of hier gaat het te loor.

Ik hard het leven in dit binnenland niet meer -
O, Eenige aardsche stem, die mij nog kan verlossen,
wat moest die nachtwind, zeurend over heide en bosschen,
dit murw heimwee nog blijven paaien met oud zeer?
O, eens bezield heimwee... O, roep van de Hondsbossche...
Maar glazen deuren sloten dat betreurd weleer.